

Lokalsamhälletillit i Sverige före och
efter flyktingkrisen

Lokalsamhälletillit i Sverige före och efter flyktingkrisen

Susanne Wallman Lundåsen

Rapport 2021:3

Delmi rapport 2021:3

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Tryckt av: Elanders Sverige AB

Stockholm 2021

Omslagsfoto: Pixabay

ISBN: 978-91-88021-61-8

Förord

Tillit till medmänniskor är viktigt för att ett samhälle ska fungera bra. En högre social tillit har samband med en rad positiva utfall som demokratisk stabilitet, ekonomisk tillväxt, god hälsa och lägre brottslighet. Undersökningar har visat att Sverige internationellt sett präglas av en hög grad av tillit till människor i allmänhet. Vår kunskap om hur tilliten till andra i lokalsamhället påverkas när befolkningssammansättningen förändras är dock mer begränsad. Tidigare studier har visat att individers uppfattning om huruvida det går att lita på andra människor, särskilt människor i närområdet, påverkas av faktorer i den nära omgivningen. En av dessa faktorer är graden av mångfald i befolkningen.

Det stora antalet asylsökande till Sverige det senaste decenniet har inneburit ett stort antal nyanlända migranter i landets kommuner. Med mottagandet av nyanlända har graden av mångfald utifrån födelseland ökat. I denna Delmi-rapport undersöks huruvida mottagandet av nyanlända under perioden 2014 till 2017 påverkade tilliten till andra i lokalsamhället. Rapporten baseras på en enkätstudie till invånare i 33 svenska kommuner. Den bidrar med värdefull kunskap om lokalsamhällestillit och hur den påverkas av en ökad mångfald i befolkningen, men även betydelsen av ekonomisk ojämlikhet och mellanmänniskliga kontakter. Rapportens resultat ställer viktiga frågor om hur en förbättrad integration på arbetsmarknaden och ökade mellanmänniskliga kontakter kan skydda oss mot en oönskad utveckling.

Rapporten har skrivits av Susanne Wallman Lundåsen, docent i statsvetenskap och verksam vid Centrum för kommunstrategiska studier vid Linköpings universitet samt Centrum för civilsamhällesforskning vid Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Arbetet med rapporten har följts av Pieter Bevelander, professor i Internationell Migration och Etniska Relationer och ledamot i Delmis styrelse, och Joakim Palme, professor i statskunskap och ordförande för Delmi. En tidigare version av rapporten

har granskats av Peter Esaiasson, professor i statsvetenskap vid Göteborgs universitet, och Per Strömblad, docent i statsvetenskap vid Linnéuniversitetet. Vid Delmis kansli har främst utredningssekreterarna Sara Thalberg och Linus Liljeberg bidragit till granskningen. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författaren för rapportens innehåll, slutsatser och policyrekommendationer.

Stockholm i februari 2021

Joakim Palme

Mattias Wahlstedt

Ordförande Delmi

Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Under perioden 2014 till 2016 kom ett antal kommuner runtom i Sverige att ta ett stort ansvar för mottagandet av nyanlända migranter. Med mottagandet av nyanlända kom graden av mångfald, det vill säga blandningen i befolkningen utifrån födelseland, att öka i kommuner med ett stort mottagande. Tidigare forskning har pekat på att det finns ett negativt samband mellan graden av mångfald i lokalsamhället och graden av tillit till andra i lokalsamhället. Kunskapen om hur förändringar i kommunernas befolkning påverkar graden av lokalsamhälletillit är relativt begränsad. Syftet med denna undersökning var därför att undersöka om det finns något samband mellan kommuners mottagande av nyanlända och dess invånares lokalsamhälletillit. Studiens tre frågeställningar var:

- 1) Har antalet mottagna nyanlända i kommunerna påverkat lokalsamhälletilliten på kommunnivå?
- 2) Har kommunfaktorer – som graden av ekonomisk ojämlikhet och graden av homogenitet i kommunbefolkningen *innan* mottagandet av nyanlända – någon betydelse för lokalsamhälletilliten hos invånarna år 2017?
- 3) Vilken betydelse har kontakter mellan grupper för sambandet mellan mottagande av nyanlända och lokalsamhälletillit?

Resultaten från studien visar att tilliten till andra i lokalsamhället på kommunnivå hos majoritetsbefolkningen samvarierade med ökningen av mottagandet av nyanlända. I de kommuner som haft en större ökning av andelen nyanlända är lokalsamhälletilliten något lägre. Detta är i linje med den forskning som pekat på att lokalsamhälletilliten är lägre hos samtliga grupper om området präglas av mångfald. Storleken på sambandet mellan ökningen av mottagande av nyanlända och förändringen i lokalsamhälletillit är relativt modest. Sambandet är dock inte liktydigt med ett orsakssamband mellan mottagandet i kommunerna och förändringar av lokalsamhälletillit. Det går inte att helt utesluta att kommuner med särskilda

egenskaper tog emot fler nyanlända och att dessa egenskaper också inverkade på lokalsamhälletilliten.

Vidare visar resultaten att graden av ekonomisk ojämlikhet i kommunen hade en inverkan på vilken betydelse mottagandet av nyanlända hade för lokalsamhälletilliten hos kommuninvånarna år 2017. En tänkt individ som bodde i en kommun med en relativt sett högre grad av inkomstojämlikhet, och med ett mer omfattande mottagande av nyanlända, skulle ha en lägre nivå av lokalsamhälletillit än motsvarande individ som bodde i en kommun präglad av större ekonomisk jämlikhet. Det största mottagandet av nyanlända, i förhållande till folkmängd, skedde i mindre kommuner som i genomsnitt hade en relativt jämlik inkomstfördelning och detta kan ha haft betydelse för att förändringarna på kommunnivå av lokalsamhälletillit var relativt sett begränsade.

Huruvida kommunens befolkning var mer eller mindre homogen (utifrån födelse-land) innan mottagandet hade också betydelse. För en tänkt individ som bodde i en kommun med en relativt sett högre grad av homogenitet år 2009, och med ett mer omfattande mottagande av nyanlända, skulle denna individ ha en lägre nivå av lokalsamhälletillit än motsvarande individ som bodde i en kommun som hade en mer heterogen befolkning år 2009. Antalet kommuner i denna studie är emellertid relativt begränsat och dessa resultat bygger delvis på extrapoleringar och behöver därför prövas i fler kontexter.

Den allra största delen av variationen i lokalsamhälletillit förklaras emellertid av individfaktorer. En viktig individfaktor utifrån tidigare forskning är kontakter mellan grupper. Individer som uppgav att de aldrig hade kontakter med personer av annan bakgrund hade generellt sett lägre nivåer av lokalsamhälletillit. Skillnaderna i lokalsamhälletillit mellan de som *aldrig* hade några kontakter med personer med annan bakgrund, och de som hade kontakter, beräknades vara större ju fler nyanlända som tagits emot under perioden. Kontakter mellan grupper hade således störst betydelse för lokalsamhälletilliten hos invånare i kommuner som tagit emot många nyanlända. Den största gruppen svarande i undersökningen uppgav att de endast sporadiskt eller aldrig hade kontakter med personer med annan bakgrund

i sitt bostadsområde. Resultaten visade även att det fanns en liten andel som uppfattade kontakter med personer med annan bakgrund än de själva på det hela taget som negativa, eller till och med mycket negativa. Mycket negativa uppfattningar om kontakter mellan grupper bidrog till lägre lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som mottagits i kommunen.

Sammantaget kan mottagandet av nyanlända ensamt endast förklara en mindre del av variationen i lokalsamhälletillit mellan kommuner och individer. Resultaten ger visst stöd åt att sambandet mellan mottagande av nyanlända och lokalsamhälletillit kan förstärkas eller försvagas av kommunfaktorer, som inkomstjämlighet och tidigare mångfald i befolkningen, och av individfaktorer, som kontakter mellan grupper.

Summary

During the period 2014 to 2016 several municipalities in Sweden took on a great responsibility for the reception of newly arrived migrants. In these municipalities, population diversity based on country of birth increased along with the reception of newly arrived migrants. Previous research has indicated that there is a correlation between the degree of diversity in the local community and the degree of interpersonal trust within the community. There is however limited knowledge of how the degree of community trust is affected by changes in the composition of municipal populations. The purpose of this study was therefore to investigate whether the reception of refugee migrants in the municipalities has affected the residents' community trust. The study was guided by the following three research questions:

- 1) Did the reception of new migrants have an impact on community trust at the municipal level?
- 2) Do municipal factors – such as the degree of economic inequality and the degree of homogeneity in the municipal population before the reception of new migrants – affect community trust among the inhabitants in 2017?
- 3) What role do intergroup contacts have for the correlation between receiving migrants and community trust?

The results from the study show that community trust at the municipal level among the majority population co-varies with an increased reception of new arrivals. Levels of community trust are somewhat lower in municipalities that had a larger increase in the proportion of newly arrived migrants. These results are in line with previous research that indicate that community trust is lower among all groups in culturally diverse communities. The magnitude of the correlation between the increased reception of new migrants and the change in community trust is relatively modest. This correlation does however not imply causation as the sample of municipalities is too small to allow for precise comparisons. It cannot be completely ruled

out that the municipalities that agreed to receive a higher share of newly arrived migrants differed also in other respects.

Furthermore, the results show that the degree of income inequality in the municipality affects the correlation between the reception of migrants and community trust of the residents in 2017. Individuals living in a municipality characterized by high income inequality and a large reception of newly arrived migrants would, on average, have a lower level of community trust than individuals living in municipalities characterized by low income inequality. It is therefore plausible that the relatively modest changes in community trust at the aggregate level can be explained by the fact that the largest reception of migrants took place in small municipalities that, on average, had a relatively equal income distribution.

Whether the population in the municipality was homogeneous (based on country of birth) before reception was also important. An individual living in a relatively homogenous municipality in 2009, and with a relatively large reception of new migrants, would have a lower level of local community trust than an individual living in a municipality with a more heterogeneous population in 2009. However, these results need to be tested further as they are partially based on extrapolations due to the limited number of municipalities included in the study.

The results of the study indicate that the largest share of variations in local community trust can be explained by individual factors. An important individual factor, according to previous research, is intergroup contacts. Individuals who stated that they had never had contact with people from another background generally had lower levels of community trust. The differences in levels of community trust between those who *never* had any intergroup contacts, and those who did, were estimated to be greater in municipalities that had a relatively large reception of new migrants during the period. Intergroup contacts were therefore important for community trust among residents in municipalities that received many new migrants. The largest group of respondents stated that intergroup contacts in their neighbourhood were sporadic or non-existent. The results also showed that there was a small share of respondents who perceived intergroup contacts as negative, or even very negative. Very negative perceptions of intergroup contacts were found

to contribute to lower levels of community trust to a greater extent in communities with a larger share of newly arrived migrants.

Overall, the reception of new migrants can, on its own, only explain a small part of the variation in community trust between municipalities and individuals. The results indicate that the connection between receiving newly arrived migrants and local community trust can be altered, i.e. strengthened or weakened, by municipal factors such as income inequality and previous population diversity, and by individual factors such as intergroup contacts.

Innehåll

Sammanfattning	i
Summary	iv
1. Inledning	1
Studiens analysstrategier	3
Mottagandet av nyanlända i undersökningskommunerna 2014–2017	4
2. Tidigare forskning	11
Mottagande av migranter och tillit	12
Mottagande av migranter och konflikter om ekonomiska resurser	17
Mottagande av migranter och kulturella konflikter	19
Mottagande av migranter och tillit: betydelsen av likhet och kontakter	21
Sammanfattning	25
3. Metod och material	27
Urval av kommuner och datainsamling	27
Bortfall	28
Beroende variabel: lokalsamhälletillit	31
Oberoende variabler	32
Metod	34
4. Resultat: Lokalsamhälletillit på kommunnivå	37
Variation och förändring i tillit på kommunnivå	37
Mottagande av nyanlända och förändringar i lokalsamhälletillit på kommunnivå	40
Sammanfattning	43
5. Resultat: Lokalsamhälletillit på individnivå	45
Sammansättningseffekter och kontexteffekter	45
Flernivåanalyser: betydelsen av ojämlikhet	47
Flernivåanalyser: betydelsen av homogenitet i kommunerna	49
Sammanfattning	51

6. Resultat: Kontakter mellan grupper och lokalsamhälletillit	53
Förekomst av kontakter och lokalsamhälletillit	53
Betydelsen av uppfattningar om kontakter	57
Sammanfattning	60
7. Slutsatser.....	63
Referenser	68
Bilaga.....	76
Förteckning över tidigare publikationer	82

Figurer och tabeller

Figur 1. Antal nyanlända i undersökningskommunerna, 2009–2017	6
Figur 2. Totalt antal kommunmottagna per 1000 invånare, 2014–2017	7
Tabell 1. Svarsfrekvenser i Tillitsbarometern för olika grupper 2009	29
Tabell 2. Svarsfrekvenser i Tillitsbarometern för olika grupper 2017	30
Figur 3. Lokalsamhälletillit 2009, kommungenomsnitt för svarande födda i Norden	37
Figur 4. Lokalsamhälletillit 2017, kommungenomsnitt för svarande födda i Norden	38
Figur 5. Förändring i lokalsamhälletillit mellan 2009 och 2017 i kommunerna, svarande födda i Norden.....	39
Tabell 3. Lokalsamhälletillit på kommunnivå bland svarande födda i Norden	40

Figur 6. Förändring lokalsamhälletillit 2009–2017, marginaleffekter	42
Figur 7. Inkomstjämlighet, mottagande av nyanlända i kommunerna och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter.....	48
Figur 8. Mottagande av nyanlända och mångfald i kommunen och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter	50
Figur 9. Förekomst av kontakter med personer med annan bakgrund än en själv i bostadsområdet.....	54
Figur 10. Kontakter med personer med annan bakgrund i bostadsområdet, mottagande av nyanlända i kommunen, och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter	55
Figur 11. Andel av de svarande som uppfattar kontakter med personer med annan bakgrund som positiva respektive negativa	58
Figur 12. Uppfattningar om kontakter i området där man bor, mottagande av nyanlända i kommunen och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter.....	59
Tabell A1. Undersökningskommuner	76
Tabell A2. Flernivåanalyser, Lokalsamhälletillit som beroende variabel, fixed effects Koefficienter	76
Tabell A3. Flernivåanalyser, Lokalsamhälletillit som beroende variabel, fixed effects Koefficienter	79

1. Inledning

Under åren 2014 och 2015 skedde en kraftig ökning av antalet asylsökande i Sverige och landet kom att bli ett av de länder inom EU som tog emot flest asylsökande i förhållande till folkmängden under perioden (SCB 2016). Särskilt under hösten 2015 kom såväl medierapporteringen som den politiska dagordningen att präglas av det stora antalet asylsökande och nyanlända (Strömbäck & Theorin 2018; Bolin, Hinnfors & Strömbäck 2016). Till följd av den stora ökningen av antalet asylsökande och nyanlända skedde en relativt snabb och påtaglig förändring i befolkningens sammansättning i vissa kommuner i Sverige, medan andra kommuner knappt tog emot några nyanlända alls. I vissa befolkningssmå kommuner innebar ett stort mottagande av nyanlända att befolkningssammansättningen på kort tid kom att bli mer lik storstädernas, och att mångfalden i befolkningen ökade snabbt.¹ Mångfald, eller blandning av människor med olika bakgrund, har ofta betraktats som just ett storstadsfenomen. Ett exempel på en mindre kommun med ett stort mottagande är Lessebo kommun som år 2017 hade en ungefär lika stor andel utrikes födda i befolkningen som Stockholms stad.

Tidigare studier har visat på att individers uppfattningar om huruvida det går att lita på andra människor, särskilt människor i närområdet, i viss mån kan förklaras av faktorer i omgivningen. En av dessa faktorer är graden av mångfald i befolkningen (van der Meer & Tolsma 2014; Dinesen & Sønderskov 2018; Wallman Lundåsen & Wollebæk 2013; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Tillit till andra människor som bor i det geografiskt avgränsade närområdet betecknas här lokalsamhälletillit. Lokalsamhälletillit är en viktig resurs eftersom denna form av tillit ökar invånarnas vilja att samarbeta för att lösa lokala problem (Wollebæk, Wallman Lundåsen & Trägårdh 2012). Ju lägre grad av lokalsamhälletillit desto svårare kan det vara att lösa lokala problem. Lokalsamhälletillit samvarierar även med andra närliggande faktorer såsom uppfattad trygghet och trivsel (Trägårdh m.fl. 2013). En förändrad lokalsamhälletillit kan därför i förlängningen även bidra till förändringar i invånarnas livskvalitet.

Samhällen med en högre grad av mellanmänsklig tillit har exempelvis bättre folkhälsa, bättre fungerande offentliga institutioner och en mer positiv syn på demokrati som styrelseskick (Kawachi, Kennedy & Glass 1999; Rothstein 2003; Erlingsson & Wallman Lundåsen 2019; Warren 1999). Undersökningar som har riktat sig till ett nationellt urval av invånare i Sverige har genomgående visat på att Sverige är ett samhälle som ur ett internationellt perspektiv präglas av en hög grad av tillit till människor i allmänhet och att tilliten i ett nationellt genomsnitt varit relativt stabil över tid (Erlingsson, Oscarsson & Öhrvall 2020). Kunskapen är dock mer begränsad om hur stabil lokalsamhälletilliten är när det sker förändringar i närområdet (Bentley & Laurence 2016; Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Eftersom graden av mångfald och andra områdesfaktorer kan variera stort inom ett land, är den lokala kontexten lämpad för att studera hur tilliten påverkas av förändrad mångfald i befolkningen (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Frågan är om andelen nyanlända i kommunen även haft betydelse för kommuninvånarnas syn på i vilken mån det går att lita på andra i lokalsamhället.

Syftet med denna rapport är därför att undersöka i vilken utsträckning tillit till andra i lokalsamhället samvarierar med det sammanlagda mottagandet av nyanlända i kommunerna under perioden 2014 till 2017. Analyserna koncentreras till tre övergripande frågeställningar:

- 1) Har antalet mottagna nyanlända i kommunerna påverkat lokalsamhälletilliten på kommunnivå?
- 2) Har kommunfaktorer – som graden av ekonomisk ojämlikhet och graden av homogenitet i kommunbefolkningen *innan* mottagandet av nyanlända – någon betydelse för lokalsamhälletilliten hos invånarna år 2017?
- 3) Vilken betydelse har kontakter mellan grupper för sambandet mellan mottagande av nyanlända och lokalsamhälletillit?

De nyanlända utgörs i denna studie av gruppen ”kommunmottagna enligt ersättningsförordningen”. I och med att de har fått uppehållstillstånd och stöd för att etablera sig i kommunen förväntas de stanna i kommunen under en något längre tid. I Migrationsverkets statistik över nyanlända ingår följande kategorier av perso-

ner som har fått uppehållstillstånd: flyktingar, anhöriga till flyktingar som beviljats uppehållstillstånd, skyddsbehövande, samt personer som beviljats uppehållstillstånd av synnerligen ömmande omständigheter. Generellt sett utgjorde personer med flyktingstatus den största andelen i gruppen, därefter anhöriga till flyktingar som beviljats uppehållstillstånd.²

Under de första två åren ansvarar staten, via Migrationsverket, för kostnader kring de nyanländas etablering. Kommunerna har dock ett omfattande ansvar för, och intresse av, att klara av att hantera integrationen av de nyanlända i kommunen. Efter att de statliga bidragen för mottagandet har upphört ökar kommunernas ekonomiska ansvar. Detta rör bland annat ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen till de som är bosatta i kommunen och som saknar egen försörjning.

Studiens analysstrategier

Studien bygger på två olika enkätundersökningar, kallade Tillitsbarometern, riktade till slumpmässiga urval av invånare i åldern 18–85 år, som genomfördes år 2009 respektive år 2017 i 33 kommuner.³ Med hjälp av dessa data går det att jämföra invånarnas attityder i kommunerna före och efter ökningen av mottagandet av nyanlända flykting- och anhöriginvandrare. Urvalet av kommuner i undersökningen täcker in några av de kommuner som kom att ta emot flest nyanlända i relation till antalet invånare i kommunen i Sverige, men även några kommuner kom att ta emot en liten andel nyanlända i relation till antalet kommuninvånare under 2014–2017. Studiens datamaterial beskrivs mer utförligt i kapitel 3.

I ett första steg undersöks och redovisas samband mellan mottagande av nyanlända och förändringar mellan 2009 års och 2017 års undersökningar i lokalsamhälletillit bland invånare födda i Norden på en övergripande kommunal nivå. De som är födda i Norden räknas i studien som tillhörande majoritetsbefolkningen. Här jämförs förändringar i lokalsamhälletilliten hos gruppen födda i Norden i kommuner som har tagit emot många respektive få nyanlända. Detta undersöks genom regressionsanalyser som jämför tilliten i kommunerna före och efter mottagandet på aggregerad nivå.

I nästa steg undersöks om individernas lokalsamhälletillit i undersökningen från år 2017 samvarierar med det totala mottagandet av nyanlända i kommunerna under perioden 2014–2017. Här undersöks även om andra faktorer i kommunen, såsom graden av inkomstjämlighet och graden av homogenitet i befolkningen, har betydelse för om och hur invånarnas lokalsamhälletillit samvarierar med mottagandet av nyanlända i kommunen. Därefter undersöks betydelsen av kontakter mellan grupper med bakgrund i olika länder i området där man bor, för lokalsamhälletilliten.

Mottagandet av nyanlända i undersökningskommunerna 2014–2017

Mottagandet av asylsökande och nyanlända i Sverige under perioden 2014–2017, särskilt under hösten 2015 och under 2016, kom att pröva många lokalsamhällens förmåga att på kort tid mobilisera och organisera boenden och annan nödvändig infrastruktur. I takt med att fler asylsökande anlände till Sverige under 2015 steg även efterfrågan på boenden kraftigt och flertalet anläggningsboenden öppnades runtom i Sveriges kommuner. Dessa boenden öppnades av olika aktörer, och processerna bakom hur dessa typer av boenden kom på plats skiljer sig åt mellan kommunerna. Många kommuner behövde med kort framförhållning mobilisera resurser inom kommunala verksamheter såsom socialtjänst och skola för att hantera mottagandet.

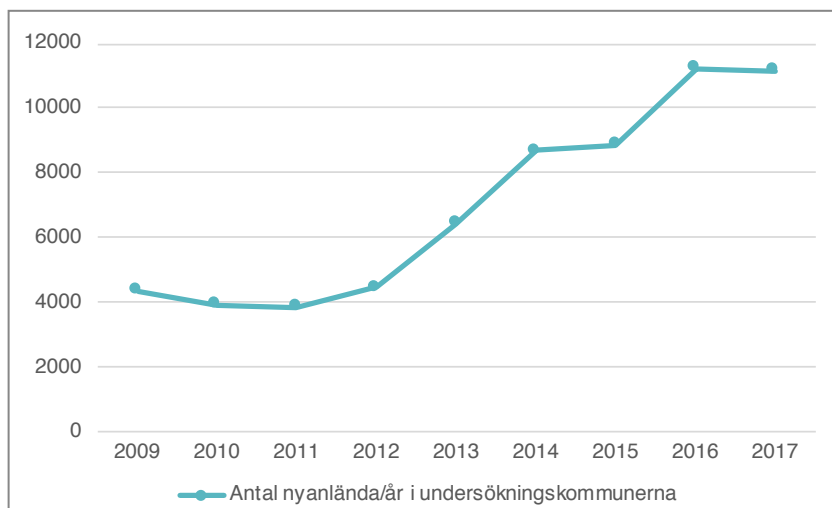
Efter att asylsökande fått uppehållstillstånd kan de mottas i kommunerna som ”nyanlända”. Eftersom gruppen nyanlända består av personer som har fått uppehållstillstånd finns det en fördröjning gentemot antalet asylsökande från perioden innan. Efter att asylsökande beviljats uppehållstillstånd inträffar därefter en ofta ökning i antalet anhöriga till personer som beviljats asyl (SCB 2020). Under 1980-talet etablerades en politik som syftade till att mottagandet av nyanlända skulle ske även utanför storstadskommunerna där många flyktingmigranter bosatte sig. Avsikten med ett mer utspritt mottagande i hela Sverige var att främja integrationen, framför allt på arbetsmarknaden, av de nyanlända (SCB 2020). En

viktig faktor för benägenheten i kommunerna att ta emot nyanlända har varit tillgång på bostäder (SCB 2020). Dock har även flyktningmigranterna själva möjlighet att på egen hand bosätta sig i kommuner om de på egen hand kan ordna bostad (EBO) (Myrberg 2017).⁴ Kommunernas självständighet att styra över det lokala mottagandet har skiftat över tid och kommit att bli alltmer centralstyrt (Hudson m.fl. 2020). Fram till 2016 hade kommunerna viss självständighet att teckna avtal med Migrationsverket, vilket fick följden att kommunernas erbjudanden att ta emot nyanlända varierade redan innan den stora ökningen av asylsökande år 2015 (Lidén & Nyhlén 2014). Ökningen av antalet nyanlända resulterade i en mycket ojämn fördelning av mottagandet mellan landets kommuner vilket bidrog till att en lagändring tillkom under 2016 som inskränkte kommunernas möjlighet att själva fatta beslut om mottagandet. Länsstyrelserna fick samtidigt ansvar för att koordinera fördelningen av nyanlända i syfte att jämna ut skillnaderna mellan kommunerna.

Tidigare studier har visat att kommunernas mottagande har varierat som en följd av strukturella faktorer, såsom tillgång till bostäder, där kommuner med lediga bostäder överlag var mer benägna att frivilligt ta emot fler flyktingar (Lidén & Nyhlén 2014). Men även det lokalpolitiska stödet, eller motståndet, att ta emot nyanlända kan ha betydelse (Bolin, Lidén & Nyhlén 2014).

Under perioden 2009 till 2013 var det årliga mottagandet av nyanlända i undersökningskommunerna väsentligen lägre än 2014–2017, även om det skedde en kraftig ökning redan 2013. Det årliga antalet mottagna nyanlända i undersökningskommunerna fördubblades i det närmaste mellan år 2012 och år 2014. Det vanligaste ursprungslandet bland kommunmottagna i Sverige under perioden 2009–2013 var Somalia följt av Syrien.⁵ Under perioden 2014–2017 blev Syrien det överlägset vanligaste ursprungslandet. Denna grupp var mer än fyra gånger så stor som den näst största gruppen – eritreaner – under samma period.⁶ Figur 1 visar utvecklingen av det totala antalet mottagna varje år i de 33 undersökningskommunerna över tid.

Figur 1. Antal nyanlända i undersökningskommunerna, 2009–2017.

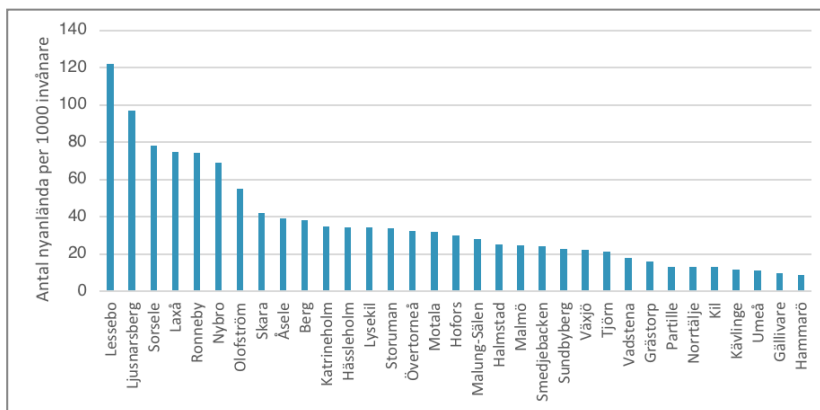
Källa: Migrationsverkets statistik, egna summeringar.

Denna studie har avgränsats gentemot nyanlända som kom före år 2014. Detta eftersom stödet som nyanlända får inom ramen för kommunmottagandet begränsas till 24 månader och vissa lämnar kommunen de mottogs i efter att denna period har upphört (SCB 2020).

I de 33 undersökningskommunerna var skillnaden stor mellan den kommun som tog emot det lägsta antalet nyanlända per invånare, och den som tog emot det högsta antalet i förhållande till antalet befintliga kommuninvånare under perioden 2014–2017. I urvalet ingick några av de kommuner i Sverige som tagit emot flest nyanlända per kommuninvånare (som Lessebo, Laxå och Ljusnarsberg) och några av de kommuner som tagit emot relativt sett få nyanlända (som Gällivare, Hammarö och Kil). Befolkningsmässigt relativt små kommuner var i topp vad gäller kommunmottagandet i relation till antalet invånare i kommunen. Exempelvis tog kommunerna Lessebo (under 10 000 invånare) och Ljusnarsberg (under 5 000 invånare) emot flest nyanlända per 1 000 invånare. Andra relativt små kommuner som Gällivare,

Hammarö (båda omkring 17 000 invånare) och Kil (omkring 12 000 invånare) har emellertid tagit emot få.

Figur 2. Totalt antal kommunmottagna per 1000 invånare, 2014–2017.

Källa: Migrationsverkets statistik över kommunmottagna, egna summeringar.

Nationell statistik från Migrationsverket visar att en majoritet av de kommunmottagna under perioden var män (strax under 60 %). Tillgången till uppgifter på kommunnivå som beskriver gruppen kommunmottagna mer i detalj, såsom kön och ursprungsland, har dock varit mer begränsad. I denna studie används därför enbart uppgifter om antalet nyanlända i kommunen per 1 000 invånare under perioden 2014 till 2017. Gruppen nyanlända kan således variera mycket utifrån ålder, kön, utbildningsnivå och ursprungsland, men det är inte möjligt här att ge en mer detaljerad beskrivning av skillnaderna inom gruppen nyanlända mellan kommunerna (för en beskrivning av skillnader inom gruppen asylsökande i Sverige, se t.ex. Esaiasson & Sohlberg 2018).

Att mottagandet i stor utsträckning åtminstone initialt skedde i mindre kommuner och på mindre orter har medfört ett antal olika troliga konsekvenser; grupperna av asylsökande och nyanlända kan antas ha blivit mer synliga på mindre orter där människor oftare är bekanta med varandra och därmed mer uppmärksamma på

nya invånare i sin vardag. En relativt sett liten förändring i befolkningssammansättningen kan därför antas vara mer märkbar på en mindre ort.

För de befolkningsmässigt mindre kommunerna innebär mottagandet också, åtminstone under en period, en mer eller mindre påtaglig befolkningsökning. Många av de kommuner som initialt stod för en stor del av mottagandet av nyanlända hade tidigare en vikande befolkningstrend till följd av låga födelsetal och större utflyttning än inflyttning. Minskad folkmängd kan leda till nedläggning av verksamheter, sämre ekonomiskt resultat för kommunen och svårare för kommunen att få intäkterna att räcka till utgifterna (Sysner 2020). Detta kan i förlängningen också bidra till höjd kommunalskatt (Fjertorp 2013). Tidigare studier som har analyserat ekonomiska konsekvenser av en förändrad folkmängd i kommunerna har pekat på att befolkningsförändringar i sig ofta kan vara resurskrävande (Fjertorp 2013). Särskilt resurskrävande kan befolkningsförändringarna vara i ett inledande skede. När en nettoinflyttning av en större grupp individer sker, har kommunerna ofta en förvaltning (samt även fysiska anläggningar) som är dimensionerade för en mindre folkmängd. Samtidigt som kommuner med en vikande befolkningstrend under en tid kan ha kvar anläggningar och bostäder dimensionerade för en större befolkning. Dock begränsas inte behoven som följer med en växande befolkning enbart till efterfrågan på fysiska anläggningar. Kommunerna behöver även möta en ökad efterfrågan på exempelvis barnomsorg, vård, skola och socialtjänst till följd av en växande befolkning. Detta ger ofta inledningsvis upphov till svårigheter med att kunna möta ökade behov innan ny personal har kunnat rekryteras.

En ökande folkmängd kan på längre sikt bidra till högre intäkter för det lokala näringslivet och därmed möjligheter för kommunen att göra investeringar i anläggningar som till exempel nya skolor och idrottsanläggningar (Fjertorp 2013). I kommuner med en minskande folkmängd kan en ökad inflyttning innebära att nedläggningshotad verksamhet (som exempelvis skolor och förskolor) kan få ett tillräckligt befolkningsunderlag för att kunna fortleva. Tidigare analyser av de ekonomiska konsekvenserna av befolkningsförändringar för kommuner är dock ofta gjorda på långsammare trender som sträcker sig över längre perioder. Den snabba inflyttning (och i vissa fall sedermera utflyttning) av individer som skedde

under den aktuella perioden är därmed inte helt jämförbar med tidigare studier. Sammantaget kan det konstateras att mottagandet av nyanlända var större under perioden 2014–2017 än under 2009–2013. Mottagandet av nyanlända varierade också stort mellan undersökningskommunerna under perioden 2014–2017, vilket innebär att det finns goda förutsättningar att undersöka betydelsen av antalet nyanlända för lokalsamhälletilliten.

Slutnoter kapitel 1.

- 1 Med mångfald avses att befolkningen är blandad med avseende på ursprungsland, etnicitet eller religiös tillhörighet. I Sverige är det endast möjligt att undersöka mångfald utifrån födelseland eftersom det inte är tillåtet att ha registerinformation som rör etnicitet eller religiös tillhörighet.
- 2 I gruppen kommunmottagna hade på nationell nivå omkring 70–75 % flyktingstatus under undersökningsperioden (2014–2017) flyktingstatus. Ca 3–5 % av gruppen kommunmottagna med flyktingstatus utgjordes av kvotflyktingar (Migrationsverkets statistik).
- 3 De kommuner som ingick i undersökningen redovisas i bilaga (Tabell A1).
- 4 Under 2020 infördes ändringar i EBO-lagen som begränsar asylsökandes möjligheter att bosätta sig i utsatta områden och kommuner.
- 5 Andra vanliga ursprungsländer i gruppen kommunmottagna nyanlända i Sverige var under perioden 2009–2013 Afghanistan, Irak och Eritrea.
- 6 Under perioden 2014–2017 var övriga vanliga ursprungsländer Afghanistan, Somalia och Irak.

2. Tidigare forskning

Mellanmänsklig tillit är numera ett av de mer undersökta fenomenen inom samhällsvetenskaperna (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Intresset för att studera hur graden av mångfald i befolkningen hör samman med social sammanhållning och mer specifikt mellanmänsklig tillit har ökat. Delvis hör detta också samman med en trend i många västerländska länder av ökande mångfald utifrån bland annat etnicitet och religiös tillhörighet som omformar samhällen och utmanar tidigare föreställningar om vad som skapar en föreställd gemenskap. Hur mångfald påverkar graden av social sammanhållning, uttryckt exempelvis som mellanmänsklig tillit, har kommit att betraktas som både en samhällsligt och vetenskapligt central fråga.

De historiska data som finns att tillgå, främst över den generella tilliten, visar att tilliten till människor i allmänhet har förblivit hög i Sverige, och till och med ökat något från 1980-talet fram till nu, trots den ökande mångfalden i befolkningen (Trägårdh m.fl. 2013; Erlingsson, Oscarsson & Öhrvall 2020; Holmberg & Rothstein 2020). Trots att det finns relativt god tillgång till data över utvecklingen på nationell nivå finns det färre studier som har följt utvecklingen i lokalsamhällen över tid (Laurence, Schmid & Hewstone 2019; Laurence & Bentley 2016; Lancee & Schaeffer 2015). Det finns ett tydligt behov och värde i att beskriva och följa utvecklingen på regional och lokal nivå över tid i och med att utvecklingen skulle kunna gå åt olika håll i olika lokalsamhällen inom ett och samma land (Putnam 2007, 2015).

Sammanställningen av tidigare forskning delas i kommande avsnitt upp utifrån olika mekanismer som kan förklara sambandet mellan mångfald i befolkningen och tillit till andra i lokalsamhället. De huvudsakliga teoretiska förklaringar som beskrivs rör betydelsen av *snabba förändringar i befolkningsammansättningen*, *konflikter om ekonomiska resurser och ojämlikhet*, *kulturella konflikter*, och betydelsen av *likhet* och *kontakter mellan grupper*.

Mottagande av migranter och tillit

Sociala normer för hur människor bör interagera med varandra i ett lokalsamhälle byggs vanligen upp över tid. In- och utflyttning till lokalsamhällen kan i sig ha en inverkan på sociala normer eftersom det tar tid innan sociala relationer mellan individer som flyttat in och människor som redan bor på platsen uppstår (Ostrom 2000).

Den internationella forskningen om samband mellan mångfald i befolkningen och tillit visar att det främst är graden av lokalsamhälletillit (tillit till andra i befolkningen i det område där man bor) som varierar med graden av mångfald (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020; van der Meer & Tolsma 2014; Putnam 2007). Sammanställningar av ett stort antal studier genomförda i olika länder i Västeuropa och USA pekar på att graden av lokalsamhälletillit är lägre i områden som präglas av mångfald än i områden som är mer homogena (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Den sammanlagda bilden av forskningen pekar också mot att det kan finnas vissa, svagare, samband mellan graden av mångfald i bostadsområden och tillit till människor i allmänhet (det vill säga generell tillit) (Dinesen & Sønderskov 2015). Även sammanställningar av svenska SOM-data pekar på avsaknaden av samband mellan graden av mångfald i kommunerna och generell tillit (Holmberg & Rothstein 2020). Dock visar analyserna av SOM-data från perioden 2015–2018 på ett signifikant och svagt negativt samband mellan graden av mångfald i kommunerna och generell tillit (Holmberg & Rothstein 2020). Däremot har forskningen endast funnit svaga samband mellan tillit till grupper som är annorlunda en själv (det vill säga personer med annan nationalitet eller religion) och graden av mångfald i det område där de svarande bor (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Det är därför rimligt att förvänta sig att det främst är graden av lokalsamhälletillit som påverkas när stora grupper med annan bakgrund bosätter sig i en kommun.

Forskningen har vidare visat att *hur* mångfalden uppstått sannolikt har betydelse för om och hur tilliten förändras. Mångfald i befolkningen kan uppstå genom olika typer av processer. Det finns exempel på områden i storstäder som varit relativt homogena och där grupper som varit i minoritet på nationell nivå varit i majoritet lokalt. Exempel på detta finns i amerikanska storstäder, som Chinatown eller

Little Italy, motsvarande områden återfinns även i vissa europeiska storstäder som London. Gentrifiering av denna typ av områden har i vissa fall lett till att fler och fler från de nationella majoritetsgrupperna flyttat in. Undersökningar från sådana storstadsområden har pekat på att mångfald har ett positivt samband med social sammanhållning, givet att grupperna med olika bakgrund har meningsfulla kontakter med varandra (Sturgis m.fl. 2014). Studier som följt individer över tid har visat att personer som väljer att flytta till områden med stor mångfald inte förändrar sin tillit till andra i närområdet nämnvärt (Laurence & Bentley 2016). Andra studier har pekat på att den mångfald som uppstår genom att många personer med knappa ekonomiska resurser och skilda bakgrunder bosätter sig i ett bostadsområde inte är direkt jämförbar med den mångfald som uppstår genom gentrifiering (Hopkins 2010). Internationella studier pekar också på att det ofta kan vara svårt att särskilja socioekonomiska faktorer (inkomst och utbildningsnivå) från betydelsen av att befolkningen är blandad utifrån olika bakgrund eftersom bostadsområden med hög mångfald ofta också är socioekonomiskt resurssvaga (Abascal & Baldassarri 2015; Ivarsflaten & Strømsnes 2013; Sturgis m.fl. 2011).

De historiska processerna ur vilka mångfald har uppstått (t.ex. genom invandring från forna kolonier, arbetskraftsinvandring eller flyktinginvandring) kan vara av betydelse och dessa processer kan skilja sig åt mellan länder. Många tidigare studier baseras på USA samtidigt som landet utifrån ett historiskt perspektiv skiljer sig från Västeuropa (inklusive Sverige) i flera avseenden, exempelvis är en mer omfattande invandring ett i högre utsträckning samtida fenomen i Västeuropa (Morales 2013; NOU 2017:2). Studier av samtida migration till USA har pekat på att det finns ett samband mellan invandring från Mexiko och en efterföljande nedgång i social sammanhållning i befolkningen i de områden i USA som tagit emot flest migranter från Mexiko (Levy 2017).

Att invandringen till Sverige under den aktuella perioden till stor del bestod av flyktingar kan också ha betydelse eftersom det i genomsnitt tar längre tid för flyktinginvandrare att etablera sig på arbetsmarknaden än för personer som invandrat av andra skäl (Bevelander & Pendakur 2014), även om variationen inom gruppen asylsökande är stor (Esaïasson & Sohlberg 2018). Att stå utanför arbetsmarknaden

innebär ofta att det tar längre tid att etablera sociala relationer med majoritetsbefolkningen. Betydelsen av sociala band mellan grupper för tillit beskrivs mer utförligt längre fram i detta kapitel. Vidare var de grupper som flyttade till de svenska kommunerna under den aktuella perioden oftast från så kallade synliga minoriteter (Strömblad & Malmberg 2016; Aldén, Hammarstedt & Neumann 2015). Vilka grupper som utgör synliga minoriteter varierar från samhälle till samhälle. I Sveriges fall baseras definitionerna av synliga minoriteter ofta på vilka grupper som i attitydundersökningar uppfattas vara ”invandrare”, som regel är det utomeuropeiska invandrare och i vissa studier preciseras gruppen till personer med bakgrund i Afrika, Asien eller Sydamerika (Strömblad & Malmberg 2016).⁷

I spåren av det ökande antalet asylsökande till Europa under 2010-talet har ett flertal studier undersökt hur lokalinvånarnas attityder påverkats av att ha stora flyktingläger i närheten. Exempel på studier av mottagande finns gjorda på befolkningen i den grekiska övärlden. De öar som geografiskt är belägna närmare Turkiet, kom under åren 2015–2016 att bli så kallade *hot spots* dit 100 000-tals asylsökande kom, medan andra grekiska öar längre västerut knappt tog emot några asylsökande alls (Hangartner m.fl. 2019). Förändringen på öarna som blev hot spots var tydlig och situationen i flyktinglägren dominerade tidvis också den lokala nyhetsrapporteringen. Även ankomsten av anställda och frivilliga från andra länder som gjorde insatser i flyktinglägren kom att uppmärksammas medialt. På öar som kom att ta emot många asylsökande ökade andelen i befolkningen som röstade på det högerextrema partiet Gyllene gryning (Hangartner m.fl. 2019, Dinas m.fl. 2019).⁸ Vidare hade befolkningen på öar som tog emot många asylsökande i högre utsträckning negativa attityder till asylsökande och invandring, än befolkningen på de öar som inte varit hot spots (Hangartner m.fl. 2019).

Hur snabbt förändringar i befolkningen sker kan vara av betydelse. Forskning har visat att information om att befolkningssammansättningen förändrats och att balansen mellan minoriteter och majoriteter förändrats också kan leda till förändrade attityder. Resultaten från dessa studier pekar på att sådan information kan leda till negativa reaktioner om minoritetsgruppen uppfattas utgöra ett hot mot den egna gruppens ställning (Craig, Rucker & Richeson 2018). Information om att den egna

gruppens andel av befolkningen minskar medan andra grupper växer, i princip oavsett den egna grupptillhörigheten, fick deltagare i experiment genomförda på amerikanska internetpaneler att bli mer kritiskt inställda till den växande gruppen (Craig, Rucker & Richeson 2018). Oviljan att tillhöra en krympande befolkningsgrupp har lyfts fram som en allmänmänsklig mekanism som skulle kunna förklara de negativa attityderna (Craig, Rucker & Richeson 2018).

Andra studier har argumenterat för att vissa grupper är mer benägna att bli fientligt inställda till mångfald och invandring (Norris & Inglehart 2019; Hartevelde m.fl. 2015). Det rör sig om äldre oftare än yngre, män oftare än kvinnor, personer med lägre utbildningsnivå oftare än personer med hög utbildningsnivå och personer som bor utanför storstadsområdena oftare än personer som bor i storstadsområden (Norris & Inglehart 2019). Slutsatser från tidigare studier har lyft fram det faktum att människor är mer benägna att lägga märke till förändringar i befolkningsammansättningen snarare än hur stora andelar av befolkningen som utgörs av olika grupper (Hopkins 2010; Lancee & Schaeffer 2015; Laurence & Bentley 2016). Förändringar kan i sin tur bidra till oro kring lokalsamhällets framtid och identitet (Hopkins 2010). Studier som följt individer över tid visar att personer som bott kvar i områden där de har skett en stor inflyttning av andra grupper än den egna har blivit mer negativa i sin syn på lokalsamhället (Laurence & Bentley 2016). Svenska studier visar på ett samband mellan ökningen av andelen födda utanför Europa i kommunerna och andel som röstar på Sverigedemokraterna. Ju större ökning av andelen födda utanför Europa, desto större andel röster på Sverigedemokraterna i nästkommande val (Rydgren & Tyrberg 2020).

Utöver detta kan en snabb ökning av andelen utrikes födda, åtminstone initialt, uppfattas som ett hot mot den egna gruppens välbefinnande (Blumer 1958; Blalock 1967; Schlueter & Scheepers 2010). Det rör särskilt personer i majoritetsbefolkningen som själva lever i ekonomisk utsatthet (Craig, Rucker & Richeson 2018; Quillian 1995). En förklaring som har lyfts fram är att de grupper som är mest ekonomiskt utsatta också oftare uppfattar grupper från andra minoriteter som ett hot i och med att de kan antas konkurrera om liknande (låginkomst)jobb eller bidrag (Hjerm 2009). Även faktorer som rör hur stor minoritetsgruppen är har betydelse. Ju större mino-

ritetsgruppen uppfattas vara i förhållande till majoritetsgruppen desto mer ökar sannolikheten att minoritetsgruppen ses som ett hot i fördelningen av begränsade gemensamma resurser (Blalock 1967; Craig, Rucker & Richeson 2018; Blumer 1958).

Inflyttning av nya grupper kan också leda till uppsplitande konflikter i lokalbefolkningen. Studier av hur tidigare relativt homogena amerikanska lokalsamhällen har reagerat på snabba ökningar av mångfalden i befolkningen visade på konflikter i lokalbefolkningen kring hur integrationen av de nya invånarna ska hanteras politiskt och ekonomiskt (Williamson 2015). Konflikten i lokalbefolkningen var särskilt uttalad i förhållande till gruppen nyanlända flyktingar och en bidragande orsak till de mer uttalade konflikterna ansågs vara att migranter med flyktingstatus hade rätt till mer omfattande stöd från det offentliga i förhållande till övriga migranter (Williamson 2015).

Vidare kan, utifrån tidigare studier, den nationella politiska debatten ha betydelse för om mångfald i lokalbefolkningen blir en konfliktfylld fråga på det lokala planet eller inte (Hopkins 2010). I Sveriges fall kom den politiska diskursen att skifta mellan empati och välkomnande av asylsökande och flyktingar till behovet av en minskad och mer restriktiv flyktinginvandring (Strömbäck & Theorin 2018). Hanteringen av mottagandet av asylsökande och nyanlända i Sverige kom tidvis att dominera både den nationella och lokala nyhetsrapporteringen samt ledarsidorna (Bolin, Hinnfors & Strömbäck 2016). Studier visar också att attityderna till flyktingmottagande bland svenska väljare generellt har blivit mer polariserade över tid (Ryan & Reijlan 2018). Polarisering innebär att avståndet mellan olika gruppers åsikter ökar vilket kan medföra högre risk för konflikter. Det är värt att notera att polariseringen i opinionen som rörde mottagandet av flyktingar fanns redan 2014, det vill säga innan den stora ökningen av antalet asylsökande och nyanlända inträffade i Sverige (Ryan & Reijlan 2018).

Mottagande av migranter och konflikter om ekonomiska resurser

Att snabba förändringar i befolkningens sammansättning kan påverka mellanmänsklig tillit kan också förklaras av att konflikter mellan grupper kan uppstå. Hangartner m.fl. (2019) delar in konflikter i två huvudsakliga kategorier; dels konflikter som rör *fördelningen av begränsade ekonomiska resurser*, dels *kulturella konflikter*. Konflikter som rör fördelningen av begränsade ekonomiska resurser har länge använts för att förklara bland annat hur graden av (in)tolerans mellan olika grupper kan påverkas av ekonomiska förutsättningar. Teorier som utgår från de ekonomiska resursernas betydelse lyfter ofta fram individuella faktorerens betydelse för attityder till invandring (Hainmueller & Hopkins 2014). Blumer (1958) hävdade att om en grupp uppfattade ett slags ägarskap över vissa förmåner, exempelvis välfärdsförmåner, kan nya grupper som också gör anspråk på liknande förmåner bidra till att öka fientligheten mellan olika grupper. Samtidigt pekar studier på att så kallade generella välfärdssystem likt de nordiska anses kunna gynna uppkomsten av mellanmänsklig tillit bland annat eftersom de uppfattas som mer rättvisa och mindre dominerade av godtyckliga behovsprövningar (Rothstein 2003). Dock skulle mer omfattande välfärdssystem likt de nordiska potentiellt också kunna ge upphov till konflikter mellan grupper när nya grupper gör anspråk på resurser (NOU 2017:2), vilket kan leda till att prioriteringar mellan grupper behöver göras (Kumlin m.fl. 2017). Internationella studier har även visat att majoritetsbefolkningen ofta anser att invandrare inte ska ha samma rätt att ta del av välfärdssystemet (Reeskens & van der Meer 2018). Den mer negativa synen på invandrares rätt att ta del av välfärdssystemet kvarstod även om de beskrevs som personer som arbetar och betalar skatt (Reeskens & van der Meer 2018). I perioder av nedgång i ekonomin och krympande resurser kan konkurrensen om resurser bli mer uttalad, vilket i sin tur skulle kunna leda till ökad fientlighet och mindre tolerans mellan grupper (Hjerm & Nagayoshi 2011; Larsen 2013; Colantone & Stanig 2018). Ekonomisk utsatthet behöver inte enbart röra den personliga situationen utan kan även gälla området eller regionen man bor i (Colantone & Stanig 2018).

Tidigare studier av attityder till invandring har visat att personer som bor i kommuner med mindre gemensamma resurser, det vill säga där den så kallade skattekraften är lägre, har något mer invandringskritiska attityder (Hjerm 2009). Andra studier har visat att konflikter inte enbart rör konkurrens på arbetsmarknaden eller konkurrens om direkta ekonomiska resurser från välfärdssystemen, utan också sådant som fördelning av hyresrätter till nyanlända. Att nyanlända får företräde till hyresrätter kan skapa konflikter och känsla av orättvisa hos lokalbefolkningen (Sturgis m.fl. 2011; Cavaille & Ferwerda 2018). Studier från Österrike har exempelvis pekat på att det finns ett samband mellan fördelningen av lägenheter till nyanlända och ökat stöd för invandringskritiska politiska partier i området (Cavaille & Ferwerda 2018).

Studier av lokala kontexter i Sverige har visat att andelen röster på SD (Sverigedemokraterna) är högre i de bostadsområden där andelen synliga minoriteter är hög (Strömblad & Malmberg 2016). Analyserna visar dock att sambandet är beroende av andelen arbetslösa i befolkningen. I de områden där både arbetslösheten och andelen synliga minoriteter är hög var andelen röster på Sverigedemokraterna i genomsnitt högre. Däremot var andelen som röstade på Sverigedemokraterna i riksdagsvalet 2010 lägre i områden där andelen synliga minoriteter var hög, men där arbetslösheten var låg och utbildningsnivån hög (Strömblad & Malmberg 2016). Detta är i linje med de studier som betonar ekonomisk utsatthet som en underliggande förklaring till negativa attityder till andra grupper.

Även fördelningen av inkomster inom ett samhälle, har lyfts fram som avgörande faktorer för att förklara variationer i mellanmänsklig tillit. En ojämn fördelning av resurser i ett samhälle kan ha ett negativt samband med mellanmänsklig tillit. Studier har visat att i områden som präglas av ekonomisk ojämlikhet har invånarna ofta lägre tillit (Uslaner 2002; Abascal & Baldassarri 2015; Ivarsflaten & Strømsnes 2013).

Ekonomisk ojämlikhet antas kunna skapa känslor av orättvisa mellan grupper som har olika stora resurser, vilket i sin tur påverkar den sociala sammanhållningen och tilliten människor emellan negativt (Uslaner 2002; Knight 2003; Trägårdh m.fl. 2013). Större ekonomisk ojämlikhet skulle utifrån detta synsätt bidra till att

människor som lever under helt olika ekonomiska förutsättningar inte uppfattar att de är del av samma föreställda samhälleliga gemenskap (NOU 2017:2). Invånare i samhällen som präglas av ekonomisk ojämlikhet har därför utifrån detta synsätt svårare uppfatta att de lever i samma moraliska gemenskap (Uslaner 2002). Om avståndet mellan dem som tjänar mest och minst i samhället är stort kan det vara svårare för dem med små inkomster att uppfatta att samma spelregler gäller för alla i samhället. Tanken på att vissa skor sig på andras bekostnad, bland dem med små inkomster, respektive att alla inte anstränger sig tillräckligt för att ta sig uppåt, bland dem med stora inkomster, kan bidra till att det sociala avståndet och misstänksamheten mellan grupper ökar (Uslaner 2002). De med små inkomster kan uppfatta det som för kostsamt att betala till gemensamma välfärdssystem och de med stora inkomster kan uppfatta att deras inkomster slösas på grupper som inte gör rätt för sig. Uslaner (2002) har även argumenterat för att ojämlikhet påverkar graden av optimism i befolkningen. Om optimismen minskar bidrar det till att det uppfattas som mer riskabelt och osäkert att lita på andra.

Mot bakgrund av tidigare forskning på området är det således relevant att undersöka om graden av inkomstojämlikhet i kommunen har betydelse för sambandet mellan mottagandet av nyanlända och graden av lokalsamhälletillit. Med högre inkomstojämlikhet i kommunen ökar sannolikheten att grupperna med de lägsta inkomsterna kan uppfatta den egna ekonomiska ställningen som osäker i förhållande till andra i kommunen (Trägårdh m.fl. 2013, kap. 5; Hjerm 2009).

Mottagande av migranter och kulturella konflikter

Tidigare forskning har även pekat på betydelsen av uppfattade kulturella skillnader och avstånd mellan grupper (Hangartner m.fl. 2019; Leino & Himmelroos 2019). Till skillnad från de förklaringar som rör ekonomiska faktorer och som oftast baseras på en slags nyttokalkyler, betonar de kulturella faktorerna mer symboliska aspekter och grupptillhörigheters betydelse (Hainmueller & Hopkins 2014). Vissa forskare

har argumenterat att kulturella konflikter bättre kan förklara negativa attityder till mångfald än teorier som baseras på ekonomiska konflikter (Hainmueller & Hopkins 2014). Dock pekar tidigare analyser av svenska data på att de två teorierna om ekonomiska och kulturella konflikter inte nödvändigtvis står i motsatsförhållande till varandra. Personer som uppfattar att den inhemska kulturen hotas av invandring kan också vara mer benägna att uppfatta invandring som ett hot mot välfärdssystemen och ekonomin (Strömbäck & Theorin 2018).

Kulturella konflikter kan bygga på att olika gruppers kulturer, religioner och värderingar uppfattas stå i skarp kontrast till varandra, samt att nya gruppers värderingar anses vara motstridiga med majoritetssamhällets värderingar (Hangartner m.fl. 2019; Brown 2000; Connor 1994). En faktor som ökar risken för att konflikter uppstår är att det enkelt går att särskilja personers tillhörighet till olika grupper genom synliga skillnader, till exempel genom klädsel eller andra utseendemässiga skillnader (Hjerm 2007). Det synliga användandet av annorlunda religiösa symboler och nya kulturella praktiker kan därför komma att tolkas som medvetna avståndstaganden från majoritetssamhällets kultur. Uppfattade kulturella skillnader mellan grupper kan därmed, utifrån detta synsätt, komma att bidra till att sätta igång processer för att utestänga de nya grupperna och för skyddande och bevarande av majoritetsgruppens kultur och värderingar (Hainmueller & Hopkins 2014). Inom socialpsykologin finns studier som pekar på människors tendens att föredra och uppvärdera den egna gruppens egenskaper och nedvärdera andra gruppers egenskaper (Brown 2000). Även oro för hur samhället i stort förändras kan bidra till negativa attityder, en oro som inte nödvändigtvis grundar sig i personliga erfarenheter av faktiska förändringar (Hainmueller & Hopkins 2014; Strömbäck & Theorin 2018).

Studier av förändringar i den svenska opinionen kring invandring under 2014–2016 pekar på att uppfattade kulturella hot något bättre kunde förklara attityder till invandring än ekonomiska hot (Strömbäck & Theorin 2018). I vilken utsträckning som någon identifierar sig med den egna kulturen kan i viss mån förklara benägenheten att ta avstånd från andra grupper (Hainmueller & Hopkins 2014). De som starkt identifierar sig med majoritetskulturen är enligt dessa teorier mer benägna att uppfatta grupper från andra kulturer som ett hot mot den egna kulturen och det egna sättet att vara (Hangartner m.fl. 2019). Generellt sett visar jämförande europeiska

studier på att befolkningen i Sverige har toleranta attityder till invandrare (Bohman & Hjerm 2016). Synen på invandrare i den svenska befolkningen varierar dock beroende på gruppernas ursprung (Bohman & Hjerm 2016; Strömbäck & Theorin 2018). Enkätundersökningar visar att befolkningen i Sverige hade mer negativa attityder till invandring av grupper med ursprung i regioner som det upplevdes finnas ett större kulturellt avstånd till. Invandring från de övriga nordiska länderna uppfattades som relativt positivt medan attityderna var mer negativa till invandring av grupper med ursprung i Afrika och Mellanöstern (Strömbäck & Theorin 2018).

Mottagande av migranter och tillit: betydelsen av likhet och kontakter

I de tidigare avsnitten har olika typer av konflikter lyfts fram som möjliga förklaringar till varför mellanmännisklig tillit är lägre i samhällen som präglas av mångfald. En annan teoretisk utgångspunkt som talar för att det finns ett negativt samband mellan graden av mångfald och lokalsamhälletillit är en förmodad allmängiltig mänsklig tendens att föredra umgänge med personer som uppfattas vara lika en själv. En ökning i graden av mångfald i befolkningen skulle enligt detta synsätt påverka tilliten negativt eftersom varje individ skulle ha färre som liknade dem. En konsekvens av olikhet skulle därmed kunna vara att människor drar sig tillbaka från andra, eftersom det finns färre som liknar dem, och därmed minskar umgänget med andra överlag (Bjørnskov 2008; Putnam 2007). Konsekvenserna av mångfald respektive homogenitet i befolkningen antas utifrån antagandet om likhetens betydelse påverka alla grupper oavsett om de själva tillhör en minoritet eller majoritet i befolkningen (Putnam 2007). Tilliten till andra i närområdet antas därmed minska bland samtliga grupper som bor i områden som präglas av ökande mångfald eftersom de sociala avstånden mellan invånarna antas öka (Putnam 2007).

Studier av svenska skolor med varierande nivå av mångfald bland eleverna har gett visst stöd åt betydelsen av likhet för graden av generell tillit. För elever med utländsk bakgrund ökade tilliten i genomsnitt något i takt med att andelen utrikes födda i klassrummet ökade. För elever med svensk bakgrund var förhållandet det

motsatta, ju större andel utrikes födda elever i klassrummet desto lägre grad av tillit till andra.⁹ Studiens resultat tolkades som att tilliten till andra främst bottnar i en uppfattad likhet och att kontakter mellan elever med olika bakgrund inte verkade kunna överbrygga betydelsen av uppfattad likhet (Loxbo 2018). Kritiker har pekat på att synsättet att människor agerar utifrån uppfattad likhet är alltför deterministiskt, och att det lämnar ett för litet utrymme för att reaktionerna på mångfald faktiskt kan variera mellan olika individer utifrån exempelvis hur stort hot de uppfattar att mångfalden utgör (Laurence, Schmid & Hewstone 2019).

I forskningen om sambandet mellan mångfald och tillit finns skillnader mellan en betoning på tillit som bottnar i en uppfattad likhet och tillit baserad på sociala band och meningsfulla sociala relationer mellan olika grupper (Uslaner 2012). En förutsättning för att tillit och samarbete ska kunna uppstå mellan grupper i lokalsamhällen är att det finns någon form av gemensamma spelregler. Tillit kan ses som ett beteende som i mångt och mycket bygger på ett tänkt samarbete. Grupper som präglas av en hög grad av mångfald kännetecknas ofta av färre sociala band inom gruppen. Avsaknaden av sociala band inom gruppen medför att en person som har uppträtt opportunistiskt (det vill säga agerat i egen sak på ett sådant sätt att det inte är lämpligt att lita på denne i samarbetssituationer) löper mindre risk att drabbas av sociala sanktioner som exempelvis dåligt rykte (Habyarimana m.fl. 2007). I samhällen och grupper där det finns sociala band mellan individerna är således risken att drabbas av sociala sanktioner för opålitligt beteende större. Sociala sanktioner, som dåligt rykte, har förmodligen störst betydelse för dem som har en benägenhet att bete sig opportunistiskt, och är villiga att bryta mot sociala normer om tillfälle ges för att beteendet ska passera obemärkt (Habyarimana m.fl. 2007).

I lokalsamhällen där få är bekanta med varandra kan fripassagerarbeteende, det vill säga ett beteende där någon inte gör rätt för sig och utnyttjar en resurs på andras bekostnad, lättare passera obemärkt och inte mötas av sociala sanktioner (Habyarimana m.fl. 2007). Forskning har även pekat på de starka jämvikter som uppstår både i samhällen med hög och i samhällen med låg tillit. I ett samhälle där få litar på andra är det oftast kostsamt och en dålig strategi för den enskilde att själv bete sig pålitligt om inte andra återgäldar det (Putnam 1993). Detta även om

den enskilde själv förstår att bristande tillit leder till ett samhälle som är sämre för alla (Rothstein 2003). I samhällen där de flesta litar på andra kan det däremot vara en i längden kostsam strategi för den enskilde att inte återgälda andras tillit om det finns starka sociala sanktionsmekanismer.¹⁰

Studier gör ofta skillnad på om individerna som studeras "tar del av mångfalden" i ett område genom att de enbart exponeras för den, eller om det finns faktiska kontakter och sociala band mellan grupperna. Klassiska studier i socialpsykologi har pekat på att fördomar mot andra grupper kan minska genom kontakter. Den avgörande faktorn är att kontakterna mellan grupperna är meningsfulla och positiva (Allport 1954; Pettigrew m.fl. 2011). Utifrån detta synsätt har en ökning av mångfalden i befolkningen inte någon påtaglig inverkan på den sociala sammanhållningen, givet att det finns meningsfulla kontakter mellan grupperna. Andra studier har framhållit att det är avsaknaden av sociala band mellan grupper med olika bakgrund, med andra ord segregering, snarare än mångfald i sig som bidrar till lägre nivåer av mellanmänsklig tillit (Uslaner 2012; Sturgis m.fl. 2011; Sturgis m.fl. 2014). Faktorer som kan försvåra skapandet av sociala band och upprätthålla gemensamma normer mellan människor i ett lokalsamhälle kan vara sådant som att in- och utflyttningen är stor (Trägårdh m.fl. 2013).

Hur en individ reagerar på kontakter med andra grupper kan emellertid variera (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Med andra ord kan vissa personer reagera positivt på kontakter med grupper med annan bakgrund, medan andra reagerar negativt (Laurence, Schmid & Hewstone 2019; Hangartner m.fl. 2019). Tillitsstudier har visat att det särskilt är kontakter som sker under de så kallade formativa åren, det vill säga bland unga, som är av betydelse för att skapa tillit mellan grupper med olika bakgrund (Dinesen 2011; Stolle & Harell 2013). Kontakter mellan grupper med olika bakgrund som sker högre upp i åldrarna har tvärtom visat sig kunna ha negativa konsekvenser för tilliten mellan grupperna (Norris & Inglehart 2019; Stolle & Harell 2013). Detta har förklarats med att om kontakter som inträffat efter att värderingssystemen hos individer har blivit stabila kan kontakterna komma att öka snarare än minska fördomar mot andra grupper (Stolle & Harell 2013).

Även var kontakterna sker kan vara av betydelse för huruvida tillit och tolerans mellan grupper uppstår eller inte. Mest gynnsamma framstod kontakter som grundades i frivillighet (Pettigrew m.fl. 2011; Wallman Lundåsen 2018). Andra longitudinella studier har visat på att om uppfattningar om andra grupper förändras, i negativ eller positiv riktning, inverkar det på lokalsamhälletilliten enbart för dem som bor i områden som präglas av mångfald (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Hur stor andel som uppfattar att andra grupper utgör ett hot skilde sig inte nämnvärt mellan invånare i områden med en hög respektive låg grad av mångfald, dock skilde sig betydelsen av att uppfatta andra grupper som ett hot åt mellan områden. För en individ som uppfattar andra grupper som ett hot, och som bor i ett område där dessa grupper också finns representerade, hade mångfalden en negativ inverkan på lokalsamhälletilliten. Vice versa hade uppfattningar om andra grupper som ett hot ingen betydelse för lokalsamhälletilliten för dem som bodde i mer homogena områden (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Detta har lyfts fram som ett stöd för att uppfattningar om andra modererar, det vill säga förstärker eller försvagar, betydelsen av mångfald för lokalsamhälletillit. Betydelsen av uppfattningar om andra grupper för lokalsamhälletilliten varierar utifrån om dessa grupper faktiskt finns i lokalsamhället eller inte.

Det kan vara komplicerat att utröna orsak och verkan av kontakter eftersom viljan att ha meningsfulla kontakter med andra grupper i sin tur kan vara beroende av uppfattningar som funnits sedan tidigare. Det vill säga att personer som är negativt inställda till kontakter med grupper med bakgrund i andra länder än de själva undviker sådana kontakter. Och tvärtom, de som väljer att ha kontakter är de som redan är positivt inställda till andra grupper (Stolle & Harell 2013; Tolsma & van der Meer 2018; Laurence, Schmid & Hewstone 2019).

Sammanfattning

Den internationella forskningen om mångfald och social sammanhållning har vuxit på senare år. Fokus riktas ofta mot sambandet mellan graden av mångfald i den lokala kontexten och människors tillit till andra i lokalsamhället. Majoriteten av studierna tyder på att det finns ett negativt samband mellan graden av mångfald i den lokala kontexten och lokalsamhälletilliten, ju större mångfald desto lägre grad av lokalsamhälletillit. Även graden av homogenitet i lokalsamhället innan mottagandet och hur snabb ökningen av nyanlända var kan påverka reaktionerna hos lokalbefolkningen.

Tidigare studier har visat att ökad mångfald kan bidra till konflikter om ekonomiska resurser och kulturella konflikter som i sin tur genererar misstro. Samtidigt pekar delar av den tidigare forskningen på att sambanden mellan mångfald och lokalsamhälletillit är komplexa och beroende av andra faktorer i den lokala kontexten. Socioekonomiska faktorer, som ekonomisk utsatthet och ekonomisk ojämlikhet, kan bidra till att förstärka negativa uppfattningar om synliga minoriteter och minska lokalsamhälletilliten i områden präglade av mångfald.

Andra teoretiska förklaringar utgår från att mångfald ökar de sociala avstånden mellan grupper. Kontakter mellan grupper med olika bakgrund antas därför ha en stor betydelse för att bidra till att skapa tillit mellan grupper, medan avsaknad av kontakter kan leda till misstro. Betydelsen av kontakter mellan grupper kan variera. Kontakter mellan grupper antas ha större betydelse för lokalsamhälletilliten för invånare i områden med stor mångfald i befolkningen. Negativa erfarenheter av kontakter med andra grupper i lokalsamhället kan också ha en negativ inverkan på lokalsamhälletilliten, det gäller särskilt för personer som bor i områden med en hög grad av mångfald.

Slutnoter kapitel 2.

- 7 Användningen av bakgrund i olika geografiska regioner som definition av synlig minoritet är vanlig i studier med svenska data på områdesnivå eftersom det inte är tillåtet att föra register över religiös eller etnisk tillhörighet i Sverige.
- 8 Gyllene gryning klassificeras som ett av Europas mest högerextrema politiska partier och beskrivs ibland som nynazistiskt (Dinas m.fl. 2019).
- 9 Med svensk bakgrund avsågs elever som var födda i Sverige med svenskfödda föräldrar och utländsk bakgrund avsågs elever som antingen själva var födda utanför Sverige eller hade två föräldrar som var födda utanför Sverige.
- 10 Lokala sociala sanktionsmekanismer kan också vara negativa och inskränka människors frihet (se t.ex. kapitel 4 i Trägårdh m.fl. 2013).

3. Metod och material

Urval av kommuner och datainsamling

Rapporten bygger på analyser av två olika enkätundersökningar som genomfördes 2009 och 2017 riktade till slumpmässiga urval av befolkningen i 33 svenska kommuner. Enkätutskicket administrerades av Statistiska centralbyrån (SCB) vid båda undersökningstillfällena. Urvalet av kommuner som ingick i undersökningen 2009 gjordes utifrån syftet att maximera variationen mellan kommunerna vad gäller omgivningsfaktorer, som utifrån tidigare forskning kunde antas påverka tillit och social sammanhållning i befolkningen.¹¹ De omgivningsfaktorer som urvalet baserades på var nivåer av arbetslöshet, andelen i befolkningen med försörjningsstöd, andelen utrikes födda, andelen anmälda brott per invånare, samt religiöst deltagande per invånare. Samtliga 290 kommuner i Sverige delades in i 16 undergrupper utifrån kombinationer av hög/låg¹² på respektive variabel och från varje undergrupp drog SCB slumpmässigt två kommuner. För att få med en storsdagskommun lades även Malmö till (Trägårdh m.fl. 2013, s. 13–14). För en lista på kommunerna i urvalet, se bilaga (Tabell A1).

Därefter drog SCB ett slumpmässigt urval av befolkningen i var och en av de 33 kommunerna i åldern 18–85 år. Ett villkor för att komma med i urvalet var att respondenten skulle ha bott i Sverige de fem senaste åren. Bruttourvalen i 2009 års undersökning bestod av 400 individer i varje kommun.¹³ Svarsfrekvensen var 51 procent, vilket innebär att strax under 6 500 personer besvarade enkätundersökningen.¹⁴

Under 2017 genomfördes enkäten igen i de 33 kommunerna. För att ta höjd för en lägre förväntad svarsfrekvens utvidgades urvalsstorleken något i kommuner med fler än 10 000 invånare, till 500 individer per kommun. Svarsfrekvensen blev denna gång cirka 40 procent, vilket motsvarar 8 389 personer.

Båda undersökningarna genomfördes som postenkäter, men det var även möjligt att lämna svar via en identisk elektronisk enkät på internet. Postenkäter kan anses vara mindre känsliga för faktorer som social önskvärdhet (relativt t.ex. telefonenkäter) eftersom de svarande inte behöver uppge svar inför någon intervjuare.

Det är viktigt att understryka att undersökningen bygger på två tvärsnittundersökningar av samma kommuner vid två olika tidpunkter. Det är alltså inte en panelundersökning där samma invånare tillfrågats flera gånger.¹⁵ Detta innebär att det inte går att undersöka förändringar hos enskilda individer. Enkäten speglar istället eventuella förändringar på kommunnivå. Förändringar på gruppnivå är inte nödvändigtvis likställt med förändringar på individnivå utan kan också uppstå genom att befolkningens sammansättning förändras via exempelvis in- och utflyttning eller för att individer tillkommer eller lämnar urvalet på grund av studiens åldersvillkor.

Bortfall

Ett problem med urvalsundersökningar är att en andel av de slumpmässigt utvalda individerna väljer att avstå från att besvara enkäten eller av andra skäl är svåra att nå. Om de som väljer att inte besvara enkäten (bortfallet) i allt väsentligt är slumpmässigt fördelade behöver det inte nödvändigtvis påverka undersökningens resultat. Över tid har andelen som avstår från att delta i enkätundersökningar generellt sett ökat. I det här fallet kan det dock finnas anledning att fråga sig om individer som har lägre tillit till människor i allmänhet och lågt förtroende för myndigheter och skulle kunna vara överrepresenterade bland dem som valt att inte besvara enkäten. Detta innebär att det finns en risk att tilliten bland de svarande i urvalet är högre än vad de faktiska nivåerna av tillit är i befolkningen i stort. Nedan beskrivs svarsfrekvensen uppdelat efter olika grupper svarande.

Tabell 1. Svarsfrekvenser i Tillitsbarometern för olika grupper 2009.

Variabel	Grupper	Andel svarande (procent)
Kön	Män	43,5
	Kvinnor	53,4
Ålder	18–34 år	34,2
	35–49 år	42,9
	50–64 år	57,7
	65–75 år	64,4
	76–85 år	66,1
Födelseregion	Födda i Norden	51,8
	Född utanför Norden	37,2
Utbildning	Låg	Saknas
	Medel	Saknas
	Hög	Saknas
Inkomst	Låg	53,5
	Medel	57,1
	Hög	55,3

Källa: Teknisk rapport Tillitsbarometern 2009, SCB.

Tabell 2. Svarsfrekvenser i Tillitsbarometern för olika grupper 2017.

Variabel	Grupper	Andel svarande (procent)
Kön	Män	37,2
	Kvinnor	43,3
Ålder	18–34 år	21,5
	35–49 år	35,4
	50–64 år	44,8
	65–75 år	63,3
	76–85 år	59,9
Födelseregion	Födda i Norden	43,4
	Födda utanför Norden	23,8
Utbildning	Låg	34,1
	Medel	36,8
	Hög	47,7
Inkomst	Låg	28,3
	Medel låg	44
	Medel hög	42,5
	Hög	47,8

Källa: Teknisk rapport Tillitsbarometern 2017, SCB.

Som tabell 1 och 2 visar varierar svarsfrekvenserna mellan olika grupper. Svarsfrekvensen har generellt sett gått ned mellan 2009 och 2017 års undersökningar. Den största nedgången finns bland kvinnor, bland svarande i åldersgrupperna 18–34 år och 50–64 år, samt bland dem med de lägsta inkomsterna. Grupperingen av inkomster var något annorlunda 2009 jämfört med 2017, och urvalet i storstäderna (här främst Malmö) var avsevärt större 2017, vilket kan ha bidragit till att dra ned den totala svarsfrekvensen något. Även i gruppen födda utanför Norden minskade svarsfrekvensen med drygt 13 procentenheter.

För att resultaten ska vara representativa på kommunnivå har SCB viktat nettourvalen.¹⁶ Vikterna är skapade för att kompensera för eventuella skevheter i

bortfallet med avseende på en rad kända faktorer såsom födelseland, ålder, kön, civilstånd, utbildningsnivå och inkomst. Det finns dock alltid en risk med urvalsundersökningar att det finns okända faktorer som gör att individerna som deltar i undersökningen skiljer sig från befolkningen i övrigt. Dessa eventuella skillnader kan man av naturliga skäl inte kompensera för genom viktning, men de behöver inte heller nödvändigtvis vara ett problem i praktiken. En potentiell svaghet är att perioden mellan de två mätperioderna är relativt lång, vilket innebär att det inte med säkerhet går att fastställa om eventuella förändringar inträffat innan eller efter flyktingkrisen. Ett fåtal kommuner, däribland Sorsele, hade ett relativt omfattande mottagande av nyanlända under perioden 2009–2013.¹⁷ Det totala antalet mottagna i undersökningskommunerna var dock omkring 73 procent fler 2014–2017 jämfört med 2009–2013.

Bortfallsanalyser på kommunnivå tyder dock på att det inte finns några tydliga linjära samband på kommunnivå mellan förändringar i svarsfrekvens och förändringar i nivåer av tillit. Ett visst samband på kommunnivå finns mellan ökningen av bortfall i den yngsta gruppen svarande och sjunkande lokalsamhälletillit. Tidigare studier har visat på att yngre genomgående tenderar att ha lägre tillit än äldre (Grosse 2012). Bortfallet av yngre skulle därmed kunna bidra till att nedgången i tillit underskattas.

Beroende variabel: lokalsamhälletillit

Den beroende variabeln, det vill säga den variabel som förklaras, i denna undersökning är lokalsamhälletillit. Lokalsamhälletillit mäts med hjälp av två olika frågor som har kodats om och som tillsammans bildar ett additivt index, där variabelernas värden summeras och ges ett genomsnittligt värde, som varierar från 0–100 (jämför Wollebæk, Wallman Lundåsen & Trägårdh 2012; Erlingsson & Wallman Lundåsen 2017)¹⁸. De två frågorna har en korrelation på 0.54 för 2009 och 0.58 för 2017 (Pearsons r , $p < 0,000$). Frågorna rör i vilken utsträckning de svarande litar på 1) människor i området där de bor och 2) människor i kommunen. Frågorna har fyrgradiga svarsskalor med svarsalternativen ”litar helt och hållet på”; ”litar ganska mycket på”; ”litar ganska lite på”; ”litar inte alls på”.

Oberoende variabler

I studien används ett antal olika så kallade oberoende variabler för att förklara variationen i lokalsamhälletillit, både förändringen på kommunnivå mellan 2009 och 2017 samt på individnivå, i flernivåanalyser av data från 2017. Den centrala oberoende variabeln på kommunnivå är antalet kommunmottagna enligt ersättningsförordningen per 1 000 invånare, under perioden 2014–2017.¹⁹ I analyserna av förändringar i lokalsamhälletillit på kommunnivå används antalet kommunmottagna enligt ersättningsförordningen år 2009 som jämförelsepunkt i analyserna. Data baseras på Migrationsverkets uppgifter för antalet mottagna enligt ersättningsförordningen för de enskilda årtalen (för en sammanställning se figur 2 i rapportens inledande kapitel).

Andra oberoende variabler på kommunnivå som används i analyserna är ekonomisk ojämlikhet i kommunerna och grad av mångfald i kommunen. Data för dessa variabler kommer från SCB:s statistik.

Ekonomisk ojämlikhet har i forskningen om tillit identifierats som en betydelsefull förklaringsfaktor på samhällsnivå till tillit (se t.ex. Uslaner 2002). Som mått på ekonomisk ojämlikhet i kommunen används Ginikoefficienten (per konsumtionsenhet²⁰). Ginikoefficienten varierar mellan 0 och 1. Ett värde på 0 betyder att alla inkomsttagare i kommunen har samma inkomst (per konsumtionsenhet) oberoende av nivån på inkomsten, medan en koefficient på 1 betyder att alla inkomster i kommunen är koncentrerade till en enda inkomsttagare. Med andra ord, ju högre Ginikoefficienten är desto mer ojämlik är inkomstfördelningen mellan invånarna i kommunen.

Ett flertal tillitsstudier har pekat på att graden av mångfald i befolkningen kan ha betydelse för lokalsamhälletilliten (van der Meer & Tolsma 2014; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020; Wallman Lundåsen & Wollebæk 2013). I några flernivåanalyser undersöks därför hur homogen kommunen var innan mottagande 2014–2017. Som mått på graden av homogenitet innan 2014–2017 används andelen i befolkningen som är födda i länder utanför Europa år 2009.

Betydelsen av kontakter mellan grupper undersöks i flernivåanalyser av enkätdata från 2017. I enkäten från 2017 fanns specifika frågor som rörde både hur ofta de svarande hade kontakt med grupper som kommer från andra länder än en själv i området där man bor. Frågan om kontakter i bostadsområdet löd: "Hur ofta umgås eller samtalar du med personer som är födda i ett annat land än du själv i området där du bor?" och hade svarsalternativen: "flera gånger i veckan, någon gång i veckan, någon gång i månaden, mer sällan än någon gång i månaden, aldrig". En annan fråga gällde om eventuella kontakter i huvudsak uppfattades som positiva eller negativa. Frågan om uppfattningar om kontakter löd: "Uppfattar du på det hela taget kontakter med personer i allmänhet som är födda i ett annat land än du själv som positiva eller negativa? I området där du bor" och hade svarsalternativen: "mycket positiva, ganska positiva, ganska negativa, mycket negativa".

Vidare används ett antal variabler som fungerar som så kallade kontrollvariabler. Det är variabler som kan förklara variationen i lokalsamhälletillit men som inte är teoretiskt i fokus för denna studie. I analyserna på kommunnivå används storlek (invånarantal) och förändring i genomsnittsåldern i befolkningen mellan 2009–2017. I flernivåanalyserna kontrolleras även för skattekraft på kommunnivå och för lokalsamhälletilliten år 2009 på kommunnivå (för befolkningen födda i Norden). Kontrollvariabler på individnivå inkluderar grundläggande personlighetsdrag, de så kallade "big five": öppenhet, samvetsgrannhet, extraversion, sympatiskhet och stabilitet (motsats till neuroticism). Utöver dessa används demografiska och socioekonomiska kontrollvariabler. Dessa variabler är ålder (indelad i fyra olika ålderskategorier), kön, inkomst, och utbildningsnivå (uppdelat på grundskola, gymnasial utbildning och eftergymnasialutbildning på minst tre år). I flernivåanalyserna kontrolleras även för optimism inför framtiden, de svarandes deltagande i föreningslivet, och uppfattningar om huruvida invandrare blir bättre eller sämre behandlade av myndigheter än andra. I analyserna som rör kontakter med personer med annan bakgrund kontrolleras för hur ofta de svarande träffar vänner.

Metod

Inledningsvis görs regressionsanalyser med genomsnittliga nivåer av lokalsamhälletillit i kommunerna som utfall (beroende variabel) och andel nyanlända i kommunerna som förklarande (oberoende) variabel. I dessa analyser av data på kommunnivå ingår enbart svarande födda inom Norden eftersom en eventuell förändring i lokalsamhälletillit antas vara mest påtaglig i denna grupp (Loxbo 2018). I analyserna kontrolleras för inkomstojämlikhet, inkomst, genomsnittsålder i befolkningen och folkmängd. I analyserna på kommunnivå redovisas även hur sambandet påverkas när avvikande fall utesluts ur analysen. Eftersom antalet kommuner i dessa analyser är relativt få bör analyserna tolkas med försiktighet.

För att undersöka sambanden mellan mottagandet på kommunnivå och individuella nivåer av lokalsamhälletillit görs flernivåanalyser där de svarande knyts till kommunerna och där hänsyn också tas till ovan beskrivna faktorer på kommunnivå (Hox 2002). Analyserna beaktar att de genomsnittliga nivåerna av lokalsamhälletillit kan variera mellan kommunerna. Hänsyn tas även till att sambanden kan se olika ut beroende på andra faktorer som utmärker kommunen. Sambandet mellan mottagande av nyanlända i kommunen och lokalsamhälletillit hos en tänkt individ som bor i en homogen/heterogen eller jämlik/ojämlik kommun tillåts i dessa analyser vara olika.

För att inte tynga rapporten med omfattande tabeller med resultat från flernivåanalyserna presenteras resultaten för centrala variabler grafiskt i form av genomsnittliga och predicerade marginaleffekter. Det innebär att figuren uttrycker om, och i vilken riktning, lokalsamhälletilliten förändras för en tänkt individ, allt annat lika, beroende på om andelen nyanlända i kommunen är mindre eller större. Figurer där flera olika predicerade marginaleffekter visas i en och samma figur har inte grafiskt redovisade konfidensintervall. Detta för att undvika många överlappande linjer. De statistiskt signifikanta sambanden finns beskrivna i texten och i tabellbilagor.

Slutnoter kapitel 3.

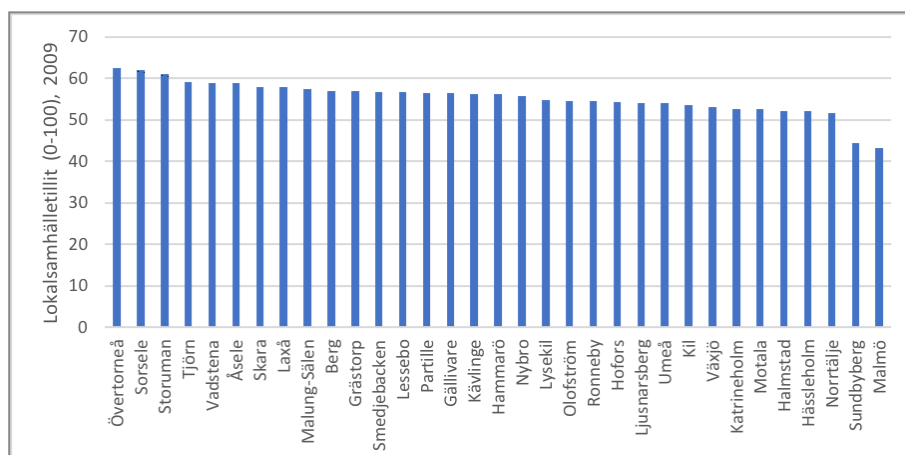
- 11 Tillitsbarometern 2009 genomfördes med stöd från Länsförsäkrings forskningsfond och Vetenskapsrådet. Tillitsbarometern 2017 genomfördes med stöd från Länsförsäkrings forskningsfond.
- 12 I förhållande till det nationella genomsnittet på respektive variabel.
- 13 Samtliga deltagare informerades om studiens syfte samt att deltagandet i undersökningen var frivilligt. Deltagarna kunde även begära utträde ur undersökningen via SCB. SCB ansvarade för hanteringen av personuppgifter och forskarna har inte vid någon tidpunkt haft tillgång till dessa.
- 14 I den andra enkätundersökningen som genomfördes under 2017 lades ett befolkningsurval från Göteborg, Piteå och Stockholm till. För dessa tre kommuner går det inte att göra jämförelser mellan 2009 och 2017 och de ingår därför inte i denna undersökning. I tillägg till detta drogs ett större urval av befolkningen i Malmö för att möjliggöra jämförelser mellan olika områden i kommunen.
- 15 Slumpen kan naturligtvis ha gjort att samma person har besvarat enkäten både 2009 och 2017 men alla personkopplingar från 2009 års undersökning har brutits och det finns inga möjligheter att koppla samman individer från 2009 års undersökning med 2017 års undersökning.
- 16 Nettourvalen utgörs av de individer som besvarat enkäterna. Bruttourvalen, det vill säga det totala antalet respondenter som ingår i undersökningen, kan antas utgöra ett befolkningsrepresentativt urval på kommunnivå eftersom respondenterna valts ut slumpmässigt. Nettourvalen behöver dock inte med nödvändighet vara representativa då representativiteten styrs av hur många och vilka som svarar. Därför används i detta fall vikter för att kompensera för eventuella olikheter mellan brutto- och nettourval och för att därigenom skapa representativitet med avseende på genomsnittliga observerbara egenskaper.
- 17 Några av undersökningskommunerna hade även ett stort mottagande under 1990-talet när stora grupper flyktingar kom till Sverige till följd av kriget på Balkan. Denna period faller dock utanför denna rapports mer avgränsade syfte.
- 18 I bland annat Wollebæk, Wallman Lundåsen och Trägårdh (2012) samt Wallman Lundåsen och Wollebæk (2013) används ytterligare en fråga, tillit till grannar, för att mäta lokalsamhälletillit. Korrelationen mellan förändringar i lokalsamhälletillit mellan de två måtten är 0.9 (Pearsons r) på kommunnivå. Fördelen att använda två frågor är att det interna bortfallet minskar och fler observationer kan användas i analyserna.
- 19 Andelen nyanlända i undersökningskommunerna och i Sverige som helhet ökade framför allt från år 2013 och framåt, även om det kan skilja sig något mellan kommunerna. En avgränsning har därför gjorts till gruppen som anlände under perioden 2014–2017.
- 20 Konsumtionsenheter används för att kunna göra jämförelser mellan olika typer av hushåll (t.ex. ensamhushåll, sammanboende och barnfamiljer). Här används ett viktsystem som är relaterat till hushållets sammansättning. Dessa mått tas fram av SCB.

4. Resultat: Lokalsamhälletillit på kommunnivå

Variation och förändring i tillit på kommunnivå

För att få en tydligare överblick av lokalsamhälletilliten i undersökningskommunerna beskrivs dessa nedan. Redan år 2009 varierade graden av lokalsamhälletillit mellan de 33 kommunerna som deltog i undersökningen. Variationen mellan den kommun med den högsta respektive den lägsta genomsnittliga nivån av lokalsamhälletillit var nära 20 skalsteg (på en skala mellan 0–100).

Figur 3. Lokalsamhälletillit 2009, kommungenomsnitt för svarande födda i Norden.

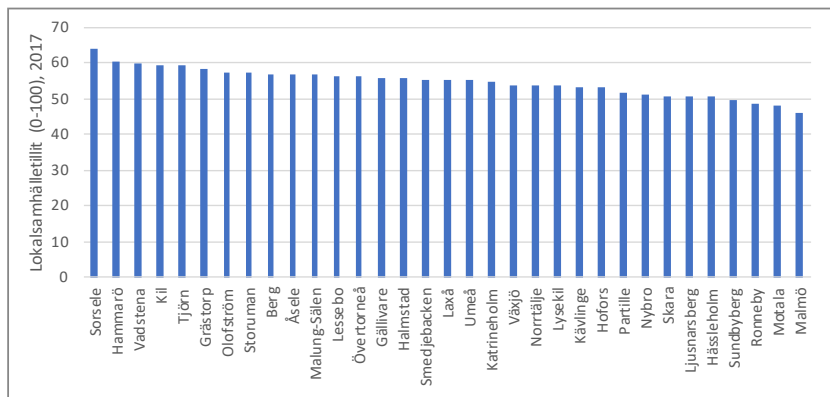

Källa: Tillitsbarometern 2009, data är viktat med kommunrepresentativa vikter.

Av Figur 3 framgår att graden av lokalsamhälletillit delvis hörde samman med folkmängd i kommunerna. Kommunerna med de högsta nivåerna av lokalsamhälletillit var framförallt kommuner som är relativt små sett till folkmängden. I storstadskommunerna Malmö och Sundbyberg var lokalsamhälletilliten väsentligen lägre än genomsnittet. Dock kan inte kommunstorlek, mätt som folkmängd, ensamt förklara variationen i lokalsamhälletillit (Wollebæk, Wallman Lundåsen & Trägårdh 2012).

Vid undersökningen år 2017 har vissa förändringar skett. Ett antal av de mindre kommunerna har nu en i genomsnitt lägre nivå av lokalsamhälletillit bland de svarande födda i Norden. Bland dessa kommuner har bland annat Motala, Ronneby och Skara närmast sig den nivå av lokalsamhälletillit som återfinns i storstadsområden som Malmö och Sundbyberg (Figur 3 och Figur 4). I kontrast till denna förändring har befolkningsmässigt små kommuner som Sorsele, Hammarö och Kil fortfarande den högsta lokalsamhälletilliten. Samtidigt har de genomsnittliga nivåerna av lokalsamhälletillit i storstadskommunen Sundbyberg ökat.

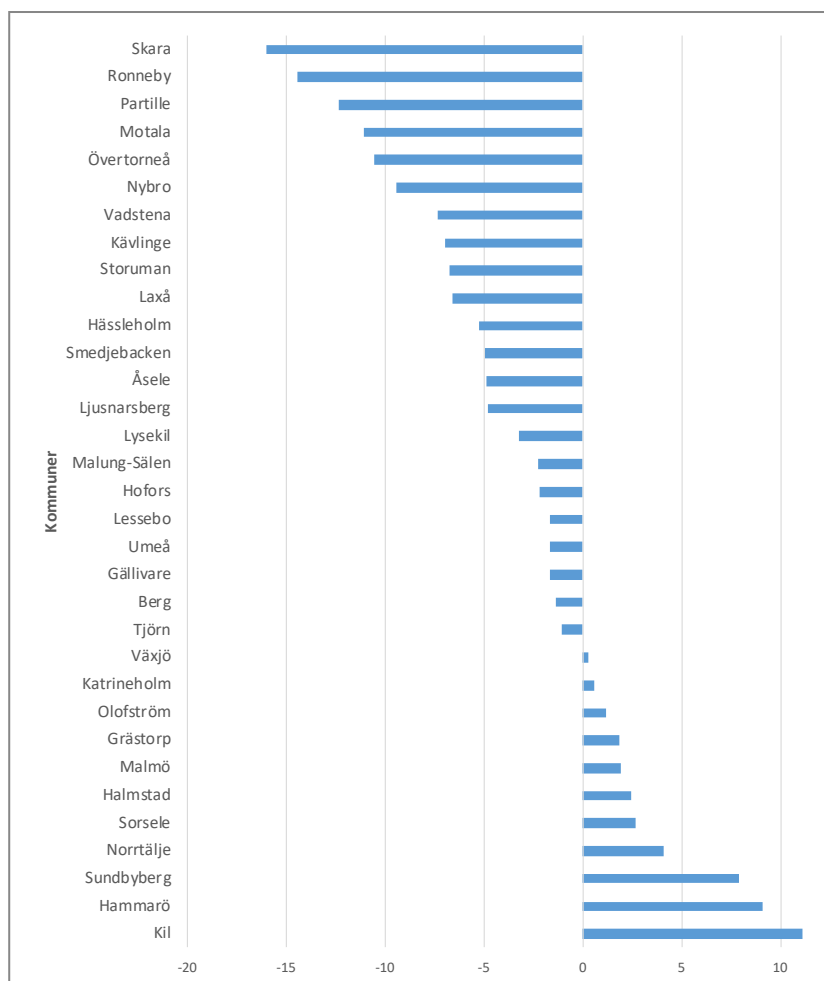
Figur 4. Lokalsamhälletillit 2017, kommungenomsnitt för svarande födda i Norden.

Källa: Tillitsbarometern 2017, data är viktat med kommunrepresentativa vikter 2017.

Sammanfattningsvis har den genomsnittliga lokalsamhälletilliten, här mätt som tillit till andra i närområdet och andra i kommunen, minskat i 20 av de 33 undersökta kommunerna under perioden 2009–2017.

Figur 5. Förändring i lokalsamhälletillit mellan 2009 och 2017 i kommunerna, svarande födda i Norden.

Källa: Tillitsbarometern 2009 och 2017. Vikter för befolkningsrepresentativa urval i kommunerna har använts för båda urvalen.

Den kommun där den genomsnittliga lokalsamhälletilliten minskat mest är Skara, och den kommun där den ökat mest är Kil. För Skara rör det sig om en nedgång på drygt sju skalsteg på en skala som varierar från 0–100. Nedgången i lokalsamhälle-

tillit bland de svarande i Skara motsvarar en nedgång på 12,5 procent sedan 2009. Uppgången i lokalsamhälletillit för de svarande i Kil motsvarar 11 procent.

Mottagande av nyanlända och förändringar i lokalsamhälletillit på kommunnivå

I analyserna nedan används antalet kommunmottagna enligt ersättningsförordningen per 1 000 invånare i kommunen som mått på mottagandet. Med hjälp av regressionsanalyser går det att analysera i vilken utsträckning förändringar i lokalsamhälletilliten hos kommuninvånarna varierade med förändringar i andelen mottagna nyanlända i kommunen mellan 2009 och 2017.²¹

Tabell 3. Lokalsamhälletillit på kommunnivå bland svarande födda i Norden.

VARIABLER	(1) Modell 1 (med Lessebo)	(2) Modell 2 (utan Lessebo)	(3) Modell 3 (med Lessebo)	(4) Modell 4 (utan Lessebo)
Inkomstjämlighet (Gini)			-7.603 (12.707)	-10.907 (12.53)
Disponibel inkomst			0.003 (0.013)	0.011 (0.014)
Genomsnittsålder			0.329 (0.213)	0.432* (0.220)
Folkmängd			-0.000* (0.000)	-0.000* (0.000)
Andel kommunmottagna	-0.027* (0.012)	-0.035* (0.014)	-0.036* (0.016)	-0.058** (0.019)
Konstant	55.538 (1.002)	55.605 (1.023)	43.842*** (11.308)	38.727*** (11.541)
Observationer	66	64	66	64
R ² (between)	0.01	0.004	0.467	0.495

Not: Regressionsanalyser (GLM, random effects), standardfel i parenteser. Som ett test av hur känslig analysen är för avvikande observationer har Lessebo kommun (den kommun i urvalet som tagit emot flest nyanlända per invånare under perioden) både inkluderats och exkluderats från analysen.

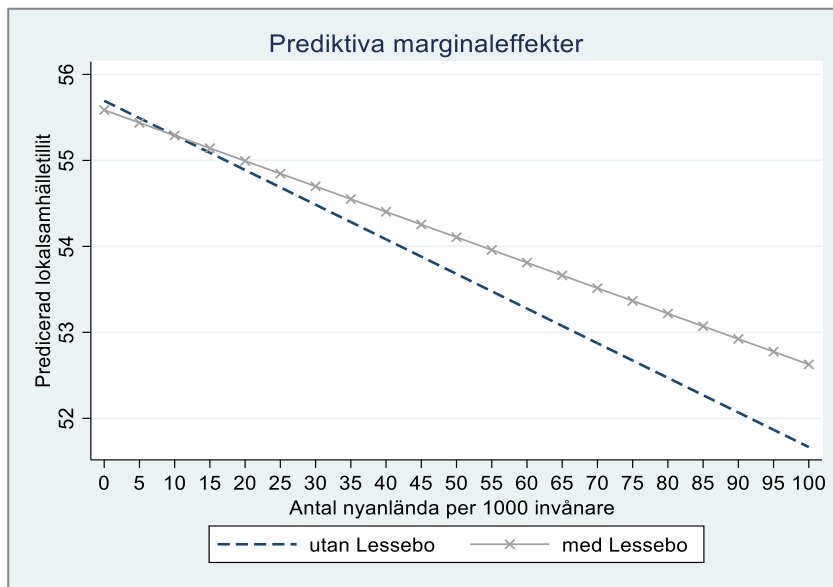
Analyserna i Tabell 3 visar att det finns ett signifikant samband mellan ökningar i mottagandet i kommunen och förändringar i lokalsamhälletillit mellan 2009 och 2017 (modell 1 och modell 2). Resultaten pekar på att ju större ökningen av andelen nyanlända i kommunen varit, desto mer har lokalsamhälletilliten minskat på kommunnivå. Dock visar även analyserna att styrkan på sambanden mellan förändringar i mottagandet i kommunen och förändringar i lokalsamhälletillit på kommunnivå är relativt modesta (i modell 1 och 2), vilket talar för att det krävs relativt stora förändringar i mottagandet av nyanlända för att det ska ske en substantiell förändring av lokalsamhälletilliten hos invånarna i kommunen. Att lokalsamhälletilliten på gruppnivå bland invånare födda i Norden har sjunkit i de kommuner som i genomsnitt har haft det mest omfattande kommunmottagandet är i linje med tidigare studier som pekat på att lokalsamhälletillit varierar med graden av mångfald i det geografiska närområdet (Wallman Lundåsen & Wollebæk 2013; Dinesen & Sønderskov 2015; van der Meer & Tolsma 2014; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Att skillnaderna är relativt små är även i linje med sammanställningar av tidigare forskning (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020).

Vidare visar analyserna i Tabell 3 att sambandet mellan ökningen i mottagandet av nyanlända och lokalsamhälletilliten är starkare om modellen också tar hänsyn till andra socioekonomiska och demografiska faktorer (modell 3 och 4). Detta resultat stämmer väl överens med tidigare studier som visat att sambandet mellan mångfald och lokalsamhälletillit modereras av socioekonomiska och demografiska faktorer i kommunen (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Allt annat lika är skillnaden i lokalsamhälletillit mellan en kommun som inte hade någon ökning i mottagandet av nyanlända under perioden och en kommun som hade en stor ökning motsvarande 100 nyanlända per 1 000 invånare (det vill säga motsvarande 10 % av befolkningen) knappt 3,7 skalsteg i lokalsamhälletillit (modell 3 i Tabell 3). Skillnaden är statistiskt signifikant men storleksmässigt inte dramatisk.

Figur 6 visar hur lokalsamhälletilliten mellan 2009 och 2017 förväntas förändras på marginalen i kommunerna i relation till andelen nyanlända som kommunen tagit emot (modell 3 och modell 4). Figuren visar även att i de kommuner med lägst ökning i andel nyanlända (längst till vänster på linjerna i figur 6) är lokalsamhäl-

letilliten högre jämfört med de kommuner som tog emot en högre andel nyanlända under perioden. Eftersom analyserna är baserade på relativt få observationer är de känsliga för avvikande observationer. Av den anledningen har Lessebo, som hade den största ökningen av kommunmottagna per invånare av de undersökta kommunerna, utesluts ur några analyser. När Lessebo utesluts är sambandet mellan andelen nyanlända och lokalsamhälletilliten något starkare. Detta illustreras genom att den streckade linjen (utan Lessebo) i Figur 6 har en något brantare lutning än den gråa linjen med kryss (med Lessebo).

Figur 6. Förändring lokalsamhälletillit 2009–2017, marginaeffekter.

Källa: Tillitsbarometern 2009 och 2017. SCB, Migrationsverket. Skattningarna är baserade på modell 3 och modell 4 i Tabell 3.

I Lessebo har lokalsamhälletilliten därmed förändrats i mindre utsträckning än vad som skulle förväntats utifrån modellerna.

Sammanfattning

Resultaten av jämförelserna på kommunnivå pekar på att det finns ett visst negativt samband mellan den sammanlagda andelen nyanlända som togs emot i kommunen under perioden 2014–2017 och förändringar i lokalsamhälletillit. De kommuner som under perioden tog emot en större andel nyanlända hade i genomsnitt en något lägre lokalsamhälletillit i befolkningen år 2017 jämfört med år 2009. Skillnaderna mellan kommunerna är dock relativt modesta. De direkta sambanden mellan mottagande av nyanlända och förändringar av lokalsamhälletillit på kommunnivå är förhållandevis svaga, vilket är i linje med tidigare forskning om mångfald och lokalsamhälletillit. Sambanden stärks något om hänsyn tas till andra socioekonomiska och demografiska faktorer. En tolkning av resultaten är att sambandet mellan mottagandet av nyanlända och förändringar i lokalsamhälletillit sannolikt påverkas av andra socioekonomiska och demografiska faktorer i kommunen. Det är viktigt att understryka att analyserna inte kan visa om förändringarna i lokalsamhälletillit är tillfälliga och kan förväntas försvinna över tid eller om de är mer varaktiga. Nästkommande kapitel kommer att vidare undersöka betydelsen av kommunfaktorer för individers lokalsamhälletillit.

Slutnot kapitel 4.

- 21 Hausmans test visade att random effects var mer lämpligt att använda än fixed effects.

5. Resultat: Lokalsamhälletillit på individnivå

Sammansättningseffekter och kontexteffekter²²

Det finns studier som tyder på att sambandet mellan mångfald och lokalsamhälletillit bygger på så kallade sammansättningseffekter (Tolsma & van der Meer 2018). Sammansättningseffekter betyder att det är skillnader i individegenskaper som förklarar skillnader mellan olika lokalsamhällen och bostadsområden. Med andra ord är det individer som redan har lägre tillit som bor i bostadsområden präglade av mångfald. Det är därför viktigt att med hjälp av andra typer av analysmetoder, såsom flernivåanalys, gå vidare med det empiriska materialet och undersöka i vilken mån individegenskaper respektive områdesegenskaper kan förklara skillnaderna i lokalsamhälletillit mellan individer.

Förklaringar som bygger på sammansättningseffekter ställs ofta i kontrast till förklaringar som bygger på kontexteffekter (eller områdeseffekter), där det senare innebär att individer som bor eller vistas i vissa miljöer påverkas av sin omgivning, i det här fallet i sin tillit till andra (Brännström 2006). Det finns olika typer av teoretiska förklaringar till hur omgivningen påverkar individers beteende och attityder. En förklaring rör så kallade smittoeffekter, det vill säga att omgivningens beteende "smittar av sig" och påverkar uppfattningar om vad som anses vara ett socialt accepterat beteende. Dåligt beteende antas med denna förklaringsansats kunna smitta av sig. Exempelvis skulle en hög andel unga med försörjningsstöd i ett visst

område kunna leda till att normerna inom gruppen unga i detta område förändras och att det uppfattas som "normalt" att leva på försörjningsstöd, vilket i sin tur kan leda till att unga inte ens söker arbete. En utveckling av detta resonemang är antaganden om epidemiska mönster inspirerade av medicinsk epidemiologisk forskning. Ett negativt beteende antas inte märkas förrän en större grupp individer anammar det. När spridningen väl har nått en tillräckligt hög nivå kan utvecklingen vara mycket snabb och i det närmaste exponentiell. I detta sammanhang brukar begrepp som "tipping point" eller brytpunkt användas där negativ (eller positiv) utveckling accelererar efter att en viss spridning uppnåtts.

Den andra typen av teoretiska förklaringar till hur områdeseffekter uppstår är baserade på antaganden om hur beteenden förändras när olika grupper blandas, grupper med olika socioekonomiska resurser exempelvis. Om en person som själv har små ekonomiska och sociala resurser flyttar till ett socioekonomiskt starkare område, kan personen få andra förebilder och anpassa sig till de normer och beteenden som råder i området, och vice versa för resursstarka personer som flyttar till områden med små socioekonomiska resurser. Det anpassade beteendet skulle i sin tur kunna leda till positiva eller negativa förändringar hos den nyinflyttade. Inom den statsvetenskapliga forskningen benämns fenomenet ofta korstryck, vilket innebär att människor i viss mån anpassar sig till beteendet som de uppfattar är gängse i området.

Slutligen finns en kategori av förklaringsmodeller som utgår från de uppfattningar och föreställningar som olika områden förknippas med. Uppfattningarna kan också sägas vara exogena, eftersom det rör sig om föreställningar om ett visst område som människor som inte bor i området har. Studier har visat att vissa områden blir socialt stigmatiserade, vilket i sin tur leder till negativa konsekvenser för dem som bor där. Bland annat har forskningen benämnt den effekt som kommer av att en arbetssökande uppger sig bo i ett visst område för "adresseffekten". På grund av att området (adressen) är förknippat med sociala problem är det svårare för den arbetssökande att få jobb, oberoende av hans eller hennes kvalifikationer.

I de kommande avsnitten används flernivåanalyser där individegenskaper analyseras samfällt med egenskaper knutna till kommunen. I detta fall är den variabel som står i fokus andelen nyanlända i kommunen. Flernivåanalyserna gör det möjligt att

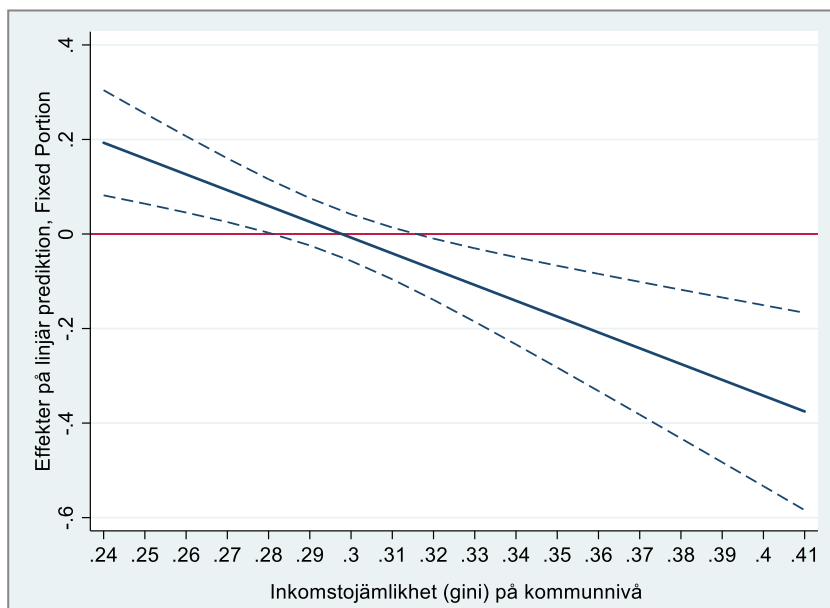
undersöka om effekten av mottagandet i kommunen på invånarnas lokalsamhälletillit också kan förklaras av andra faktorer. I fokus för analyserna i de kommande avsnitten står de förklaringar som har lyfts fram i litteraturen, ojämlikhet/konkurrens om ekonomiska resurser och graden av homogenitet och snabb förändring i befolkningen. I nästkommande kapitel undersöks betydelsen av faktorer på individnivå såsom kontakter mellan grupper.

Flernivåanalyser: betydelsen av ojämlikhet

De kommande avsnitten bygger på analyser av data på individnivå från 2017 års undersökning. I analyserna tas hänsyn till den genomsnittliga nivån av lokalsamhälletillit i gruppen födda i Norden i kommunen 2009. Analyserna syftar till att undersöka vilken betydelse mottagandet i kommunerna hade för lokalsamhälletillit på individnivå år 2017. I analyserna kontrolleras för ett flertal faktorer på individ- och kommunnivå (se bilaga, Tabell A2). Flernivåanalysen (den tomma modellen) visar att ungefär 3,5 procent av variationen i lokalsamhälletillit på individnivå kan förklaras med hjälp av faktorer på kommunnivå.²³ Den största andelen av variationen i de svarandes lokalsamhälletillit förklaras således inte oväntat av individfaktorer. De faktorer på individnivå som har betydelse för lokalsamhälletilliten är socioekonomiska faktorer (utbildning och inkomst), demografiska faktorer (ålder, kön, svensk bakgrund), vissa personlighetsdrag (extraversion, stabilitet, sympatiskhet, samvetsgrannhet), syn på framtiden, deltagande i föreningsliv, och uppfattad särbehandling av invandrare (av myndigheter). De individfaktorer som bidrog till högre lokalsamhälletillit var hög utbildningsnivå, hög inkomst, ålder (äldre har högre lokalsamhälletillit än yngre), deltagande i föreningslivet, en ljus syn på framtiden, samt vissa personlighetsdrag som extraversion, sympatiskhet och stabilitet. De individfaktorer som bidrog till lägre lokalsamhälletillit var personlighetsdrag som samvetsgrannhet, uppfattningar att invandrare blir bättre behandlade av myndigheter än andra, samt att ha utländsk bakgrund (att själv vara född i annat land eller ha föräldrar som är födda i ett annat land).

Som nämnt visar tidigare forskning att betydelsen av mottagandet av nyanlända varierar utifrån om kommunen relativt sett har mer eller mindre jämnt fördelade inkomster (Abascal & Baldassarri 2015; Ivarsflaten & Strømsnes 2013; Uslaner 2002; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Mottagandet av nyanlända kan skapa större splittring och inverka mer negativt på lokalsamhälletilliten ju högre inkomstojämlikhet i kommunen är. Detta eftersom fler kan uppfatta den egna ekonomiska ställningen som osäker i förhållande till andra i kommunen, och att nya grupper (nyanlända) på ett tydligare sätt uppfattas konkurrera om begränsade resurser (Hjern & Nagayoshi 2011). Därför används en modell där graden av inkomstojämlikhet inverkar på betydelsen av mottagandet i förhållande till individernas lokalsamhälletillit.

Figur 7. Inkomstojämlikhet, mottagande av nyanlända i kommunerna och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter.

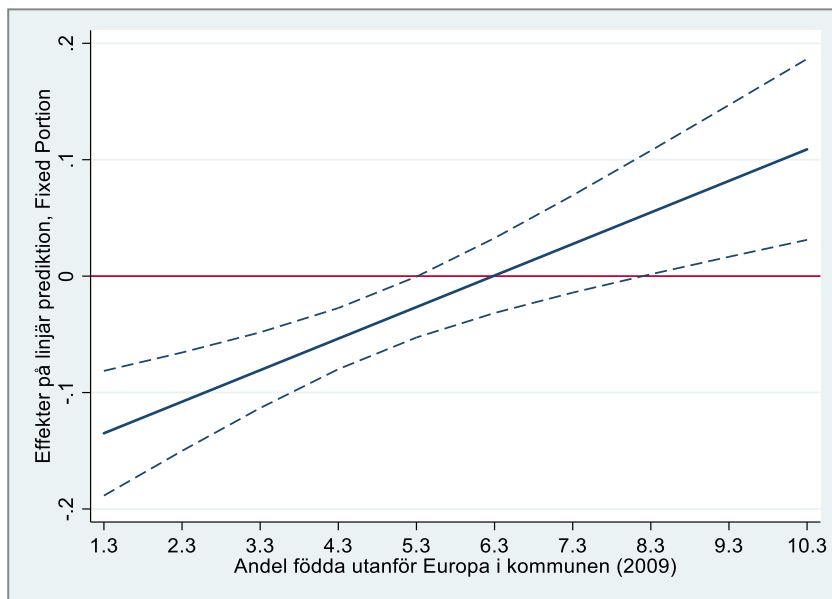
Not: Värden över referenslinjen (o) indikerar ett positivt samband och värden under referenslinjen (o) indikerar ett negativt samband på marginalen. Modell 4, tabell A2 i bilagan. 95 % konfidensintervall.

Figur 7 visar att för en tänkt individ som bor i en kommun med den mest ojämlika inkomstfördelningen (längst till höger i figuren) beräknas margineffekten av mottagandet i kommunen på lokalsamhälletilliten vara negativ (linjen befinner sig under referenslinjen). Det vill säga, ju fler nyanlända som har tagits emot i kommunen desto lägre är tilliten, allt annat lika.²⁴ Skara är ett exempel på en kommun med en något högre grad av inkomstjämlighet. En tänkt invånare i Skara kan därför fungera som en illustration av sambandet mellan inkomstjämlighet, mottagande av nyanlända och lokalsamhälletillit. Den tänkta invånaren i Skara skulle ha en lokalsamhälletillit som motsvarar strax under 41 på lokalsamhälletillitsindexet om Skara hade tagit emot lika många nyanlända som Lessebo gjorde under den aktuella perioden. Om Skara istället hade tagit emot lika få nyanlända som Hammarö skulle den tänkta invånaren i genomsnitt haft en lokalsamhälletillit motsvarande 54 på lokalsamhälletillitsindexet. Skillnaden mellan de skattade värdena för lokalsamhälletilliten, utifrån andelen nyanlända i kommuner med något högre inkomstjämlighet, är påtaglig. Detta tyder på att sambandet mellan mottagande och lokalsamhälletillit modereras av inkomstjämlighet (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). I undersökningskommunerna var mottagandet i praktiken högre i de kommuner som hade en mer jämlik inkomstfördelning än genomsnittet i urvalet. I exemplet Skara var det faktiska mottagandet av nyanlända något högre än genomsnittet och på kommunnivå har lokalsamhälletilliten också sjunkit mellan 2009 och 2017.

Flernivåanalyser: betydelsen av homogenitet i kommunerna

Som nämnts tidigare kan reaktionerna på mottagande av flyktingar variera beroende på lokalsamhällets tidigare grad av homogenitet. Studier från andra länder har visat på att risken för att konflikter ska uppstå är större om tidigare homogena samhällen tar emot flyktingar (Williamson 2015; Hopkins 2010). I en svensk kontext skulle detta kunna innebära att i de kommuner som hade en mer homogen befolkning innan mottagandet är risken för att konflikter ska uppstå, och att sambandet mellan mottagandet och lokalsamhälletilliten ska vara negativt, större. Därför är det viktigt att undersöka om betydelsen av mottagandet av nyanlända förändras med graden av homogenitet i kommunen innan ökningen i mottagandet.

Figur 8. Mottagande av nyanlända och mångfald i kommunen och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter.

Not: Värden över referenslinjen (o) indikerar ett positivt samband och värden under referenslinjen (o) indikerar ett negativt samband på marginalen. Modell 4, Tabell A2 i bilaga. 95 % konfidensintervall.

Figur 8 visar, i enlighet med tidigare studier, att betydelsen av mottagandet för lokalsamhälletilliten varierar utifrån graden av mångfald i kommunerna. De värden som hamnar under referenslinjen pekar på att det i genomsnitt finns en negativ marginaleffekt, och de värden som hamnar över referenslinjen visar på en positiv marginaleffekt av mottagandet av nyanlända i kommunen på lokalsamhälletillit. För en tänkt individ som bor i den tidigare mest homogena kommunen (längst till vänster på skalan) är sambandet med mottagandet negativt: ju mer mottagandet ökar desto lägre lokalsamhälletillit beräknas en tänkt individ i genomsnitt ha, allt annat lika. Däremot förändras inte lokalsamhälletilliten i princip alls för den tänkta individen om denne bor i någon av kommunerna i urvalet med en genomsnittlig

nivå av mångfald, här ligger marginaleffekten nära noll. Dessa resultat är i linje med tidigare studier som visat på att individer i homogena samhällen reagerat mer negativt på en ökning av mångfalden i befolkningen än samhällen som sedan tidigare präglades av mångfald (Hopkins 2010; Laurence & Bentley 2016; Williamson 2015). För invånare i kommuner som tidigare har varit mer homogena är lokalsamhälletilliten i genomsnitt lägre ju större mottagandet i kommunen har varit. Situationen är den omvända i de mest heterogena kommunerna. För de individer som bor i kommuner där mångfalden var som högst²⁵ innan ökningen i mottagandet av nyanlända beräknas en individ, allt annat lika, ha något högre lokalsamhälletillit ju mer omfattande mottagandet i kommunen är.

En tolkning av skillnaden mellan individer som bor i homogena och heterogena kommuner är att nyanlända blir mer synliga i en homogen kommun, och att mångfalden ökar på ett mer påtagligt sätt för invånarna i dessa kommuner än för invånare i en kommun med många utrikes födda sedan tidigare. Detta är i linje med tidigare forskning som menar att människor främst uppmärksammar och reagerar på förändringar i befolkningssammansättningen (Hopkins 2010; Laurence & Bentley 2016; Rydgren & Tyrberg 2020). En annan tolkning är att det i samhällen som redan präglas av mångfald finns fler som kan uppfatta likhet snarare än olikhet med gruppen nyanlända, vilket skulle kunna öka lokalsamhälletilliten (Loxbo 2018).

Många av de kommuner i urvalet som kom att bli mottagare av ett stort antal nyanlända sett till befolkningen tillhörde kommuner som tidigare varit tämligen homogena. Därför bygger resultaten för kommuner med hög mångfald i högre grad på extrapoleringar. I jämförelse mellan homogenitet och ekonomisk ojämlikhet i kommunerna är interaktionseffekten mellan ekonomisk ojämlikhet och mottagandet av nyanlända i kommunen emellertid starkare än interaktionseffekten mellan graden av homogenitet och mottagandet av nyanlända i kommunen.

Sammanfattning

En slutsats utifrån analyserna i detta kapitel är att de individuella nivåerna av lokalsamhälletillit samvarierar med graden av mottagande av nyanlända i kommunen, vilket stämmer väl överens med tidigare forskning. Det är dock viktigt att

poängtera att sambandet generellt sett är tämligen svagt och att enbart 3,5 procent av variationen i lokalsamhälletillit kunde förklaras med hjälp av kommunfaktorer. Resultaten pekar även på att andra faktorer i omgivningen kan förstärka eller försvaga sambandet. I linje med tidigare studier visade resultaten att områdesfaktorer som graden av inkomstjämlighet och homogenitet i kommunen innan mottagandet av nyanlända kan moderera sambandet mellan mottagandet av nyanlända och lokalsamhälletillit. Invånare i kommuner med en högre grad av inkomstjämlighet beräknades ha en lägre lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som kommunen tog emot. Sambandet kan förstås utifrån att inkomstjämlighet kan bidra till att förstärka konflikter mellan grupper om fördelningen av gemensamma resurser. Liknande samband gällde i kommuner som innan den undersökta perioden hade få invånare födda utanför Europa; ju större andel nyanlända i dessa kommuner, desto lägre var lokalsamhälletilliten. Detta samband kan förstås utifrån att det främst är synliga förändringar som inverkar på lokalsamhälletillit och att den uppfattade olikheten med de nyanlända skiljer sig åt mellan boende i homogena respektive heterogena samhällen. För invånare i kommuner med en genomsnittlig nivå av inkomstjämlighet och genomsnittlig andel födda utanför Europa var sambandet mellan mottagandet av nyanlända i kommunen och lokalsamhälletilliten svagt.

Slutnoter kapitel 5.

- 22 Detta avsnitt bygger i stort på sidorna 110–111 i Trägårdh m.fl. (2013).
- 23 Även inom kommunerna kan lokalsamhälletilliten variera, men på grund av begränsad tillgång till statistik på bostadsområdesnivå för nyanlända begränsas analyserna här till den kommunala nivån. Dessa analyser är sålunda att betrakta som en slags "smoking gun", det vill säga om det finns ett samband på denna mer grovkorniga nivå är det sannolikt att det även finns på en mer finmaskig områdesnivå (se t.ex. Wallman Lundåsen & Wollebaek 2013).
- 24 Som ett robusthetstest har analyserna genomförts även utan Lessebo (som är den kommun i urvalet som tagit emot flest nyanlända under perioden). Resultaten av analyserna visar att sambandet. Sambandet mellan andelen nyanlända och lokalsamhälletillit enbart blir marginellt starkare utan Lessebo.
- 25 I denna figur är Sundbyberg och Malmö exkluderade eftersom de hade en väsentligt högre andel av befolkningen som var födda utanför EU år 2009. Detta förändrar inte sambanden mellan mångfald, mottagande och lokalsamhälletillit, däremot är kommunerna mer jämnt fördelade med avseende på mångfald 2009. Utan Malmö och Sundbyberg är däremot den genomsnittliga nivån av lokalsamhälletillit högre.

6. Resultat:

Kontakter mellan grupper och lokalsamhället

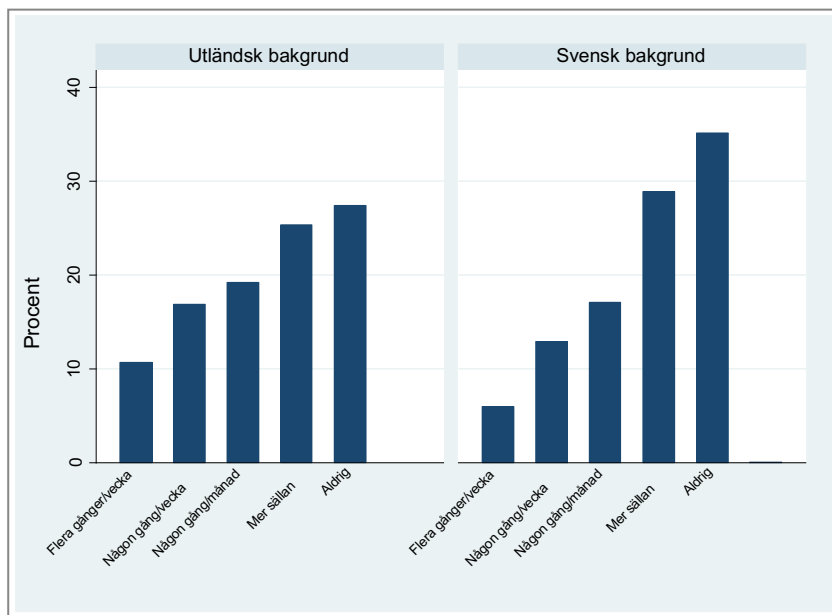
Förekomst av kontakter och lokalsamhället

Som tidigare nämnts framförs ofta att meningsfulla kontakter mellan grupper kan vara ett sätt att minska misstro mellan grupper i områden som har en hög grad av mångfald i befolkningen (Uslaner 2012). Meningsfulla och givande kontakter mellan grupper antas kunna öka toleransen mellan grupper och därigenom motverka eventuella negativa konsekvenser av mångfald för lokalsamhället. I 2017 års Tillitsbarometer ställdes därför flera frågor som rör förekomsten av kontakter mellan grupper, och om kontakterna uppfattas som positiva eller negativa.

Den första frågan att besvara här är i vilken mån de svarande uppger att de har kontakter med personer med bakgrund i annat land än de själva, i området där de bor. Den andra frågan är om kontakterna har något samband med graden av lokalsamhället hos de svarande. Utifrån kontaktteorin borde fler kontakter, givet att de är meningsfulla, bidra till högre tillit till andra i lokalsamhället (Laurence, Schmid & Hewstone 2019; Wallman Lundåsen 2018).

Kontakter definierades i enkäten som att träffas eller umgås och samtala med någon med annan bakgrund än de svarande själva har. Av de svarande, oavsett om de själva har svensk eller utländsk bakgrund,²⁶ hade en majoritet endast sporadiska kontakter med personer med annan bakgrund än de själva, i området där de bodde. Ännu färre personer umgicks i hemmet med personer med annan bakgrund.

Figur 9. Förekomst av kontakter med personer med annan bakgrund än en själv i bostadsområdet.

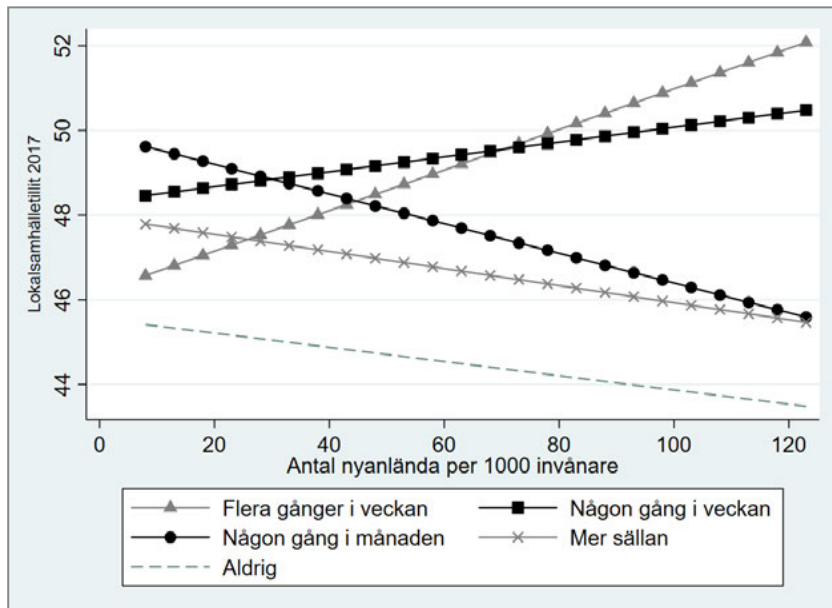

Källa: Tillitsbarometern 2017.

Kontakter i form av samtal och umgänge mellan grupper med olika bakgrund förekommer således relativt sällan i bostadsområdena i de undersökta kommunerna. Även bland de svarande som själva har utländsk bakgrund hade färre än en tredjedel kontakt med personer med annan bakgrund än de själva någon gång i veckan.

Den andra frågan att besvara är om kontakter i området där man bor, i relation till andelen nyanlända i kommunen, har något samband med graden av lokalsamhälletillit. Det vill säga, har personer som ofta har kontakt med personer med annan bakgrund än de själva en högre lokalsamhälletillit än de som sällan eller aldrig har kontakt med personer med annan bakgrund?

Figur 10. Kontakter med personer med annan bakgrund i bostadsområdet, mottagande av nyanlända i kommunen, och skattade värden av lokalsamhälletillit, margineffekter.

Källa: Tillitsbarometern 2017. Not: Skattningarna bygger på Tabell A3, modell 5.

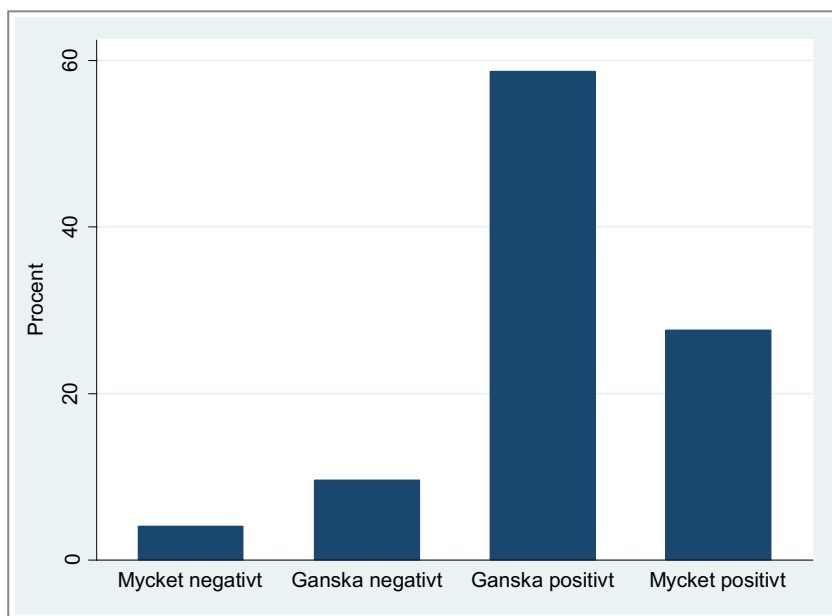
Figur 10 visar att det finns skillnader på individnivå mellan dem som ofta har kontakt med personer med bakgrund i andra länder, i området där de bor, och graden av lokalsamhälletillit. Tydligt är att de personer som uppger att de aldrig har kontakt, i form av samtal eller umgänge, med personer med annan bakgrund, har lägre lokalsamhälletillit än övriga grupper. Analyserna kontrollerar för hur ofta de svarande umgås med vänner generellt. Det är viktigt att understryka att denna typ av data inte kan belägga huruvida det finns ett kausalt samband mellan kontakter mellan grupper i grannskapet och lokalsamhälletillit. Det är fullt möjligt att de individer som har låg lokalsamhälletillit också undviker att ha kontakt med personer med annan bakgrund. De lägre nivåer av lokalsamhälletillit hos dem som aldrig har

kontakt med andra grupper gäller oavsett hur stor andel nyanlända som har tagits emot i kommunen. Detta samband är statistiskt signifikant. Individer som uppgett att de mycket ofta har kontakt med personer med annan bakgrund har, allt annat lika, en högre lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som kommunen har tagit emot. För invånare i en kommun som tagit emot få nyanlända, som till exempel Hammarö (längst till vänster på linjerna i figuren), är det relativt små eller obefintliga skillnader i lokalsamhälletillit mellan dem som umgås ofta eller aldrig med personer med bakgrund i andra länder än de själva. För en invånare i en kommun som tagit emot lika många nyanlända som Lessebo²⁷ (längst till höger på linjerna i figuren) beräknas skillnaden i lokalsamhälletillit vara större för dem som aldrig umgås med personer med annan bakgrund och dem som ofta har kontakt med andra grupper. Avståndet mellan olika grupper, med hänsyn taget till olika individ- och kommunfaktorer, ökar utifrån hur ofta eller sällan de har kontakter med personer med annan bakgrund än de själva har. Med andra ord: skillnaden i lokalsamhälletillit beräknas i genomsnitt vara större ju fler nyanlända som kommunen har tagit emot. Skillnaderna är särskilt stora mellan de som aldrig har kontakter och de som mycket ofta har kontakter med personer med annan bakgrund. Gruppen som uppger att de aldrig har kontakter med personer med annan bakgrund i bostadsområdet är den största bland de svarande (se Figur 9). Att kontakter och umgänge med andra i bostadsområdet är av betydelse för lokalsamhälletilliten, särskilt i de kommuner som tagit emot fler nyanlända, stämmer väl överens med tidigare studier (Laurence, Schmid & Hewstone 2019; Laurence & Bentley 2016).

Betydelsen av uppfattningar om kontakter

Att kontakter mellan grupper alltid genererar positiva reaktioner och ökad lokalsamhälletillit är emellertid inte givet (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Nästa steg i analysen är därför att undersöka hur reaktionerna på kontakter med andra grupper i bostadsområdet samvarierar med lokalsamhälletillit. För att exemplifiera: för grupper som uppfattar kontakter med personer med annan bakgrund som mycket positiva skulle en ökning av antalet personer med annan bakgrund i området där de bor kunna uppfattas som något positivt. På motsvarande sätt skulle en sådan ökning kunna uppfattas som negativ av dem som har negativa uppfattningar om kontakter med personer med bakgrund i andra länder. Det är därför viktigt att ta hänsyn till att dessa skillnader kan förekomma och att mottagandet kan ha olika betydelse beroende på hur man ser på kontakter med andra grupper. I enkäten från 2017 ställdes följaktligen en fråga om kontakter med grupper med bakgrund i andra länder, i området där den svarande bor, uppfattades som i huvudsak positiva eller negativa. Den övervägande andelen av de svarande uppgav att de uppfattade samtal och umgänge med personer med bakgrund i andra länder, i området där de bor, som positiva.²⁸ Det är möjligt att detta resultat till stor del beror på selektion, det vill säga att de personer som redan innan har en positiv inställning till personer med bakgrund i andra länder än de själva också oftare väljer att ha kontakter med personer med annan bakgrund.

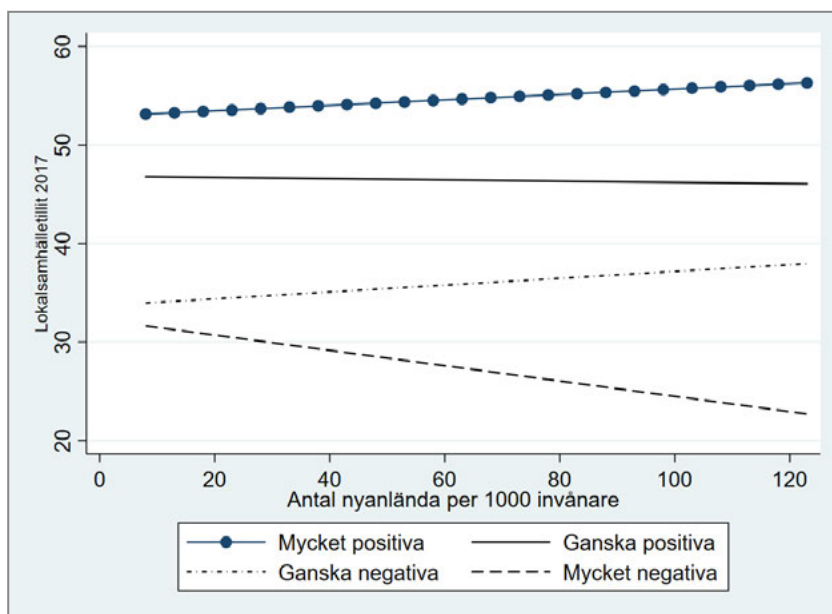
Figur 11. Andel av de svarande som uppfattar kontakter med personer med annan bakgrund som positiva respektive negativa.

Källa: Tillitsbarometern 2017.

Gruppen med negativa uppfattningar om kontakter med andra grupper kan, utifrån tidigare studier, antas reagera annorlunda på en ökning av andelen nyanlända än de som har en positiv erfarenhet av kontakter med personer med annan bakgrund. Figur 12 visar hur graden av lokalsamhälletillit skulle variera med mottagandet av nyanlända för en tänkt individ beroende på om personen har negativa eller positiva uppfattningar om kontakter med andra grupper i grannskapet, allt annat lika.

Figur 12. Uppfattningar om kontakter i området där man bor, mottagande av nyanlända i kommunen och skattade värden av lokalsamhälletillit, marginaleffekter.

Not: Se Tabell A3, modell 6.

Analyserna visar att de som uppfattar kontakter med personer från andra länder i grannskapet som *mycket* negativa (den nedersta streckade linjen i Figur 12) hade en markant lägre lokalsamhälletillit ju fler kommunmottagna som kommit till kommunen under perioden 2014 till 2017. Sambandet är statistiskt signifikant. Bland grupperna som är mer neutrala i sin hållning till kontakter med andra grupper är sambandet mellan mottagandet i kommunen och lokalsamhälletillit inte statistiskt signifikant. För gruppen som uppfattar kontakter med grupper med annan bakgrund som mycket positiva är lokalsamhälletilliten i genomsnitt något högre ju fler nyanlända som finns i kommunen. Det sistnämnda sambandet är dock inte statistiskt signifikant.

För gruppen med starkt negativa uppfattningar om kontakter med personer med annan bakgrund än de själva, skulle det innebära en skillnad på nästan 10 skalsteg på lokalsamhälletilliten mellan att bo i den kommun som tog emot det lägsta respektive det högsta antalet nyanlända. En skillnad på 10 skalsteg i lokalsamhälletillit är betydande. För en tänkt individ som uppfattar kontakter med grupper med bakgrund i andra länder som mycket negativa innebär det, allt annat lika, ca 30 procents lägre lokalsamhälletillit om denne bor i den kommun som tog emot flest nyanlända.²⁹

Ju fler nyanlända det finns i kommunen desto större är sannolikheten att personer som har starkt negativa uppfattningar om kontakter med andra grupper också ska ha någon form av kontakt med dessa. Eftersom de data som analysen baseras på rör uppfattningar om kontakter vid ett enda mättillfälle går det inte att säkert avgöra om de svarandes uppfattningar faktiskt har förändrats på individnivå i och med att fler nyanlända kommit till kommunen. Resultaten stämmer emellertid väl överens med tidigare forskning som visat att negativa uppfattningar om andra grupper kan leda till minskad lokalsamhälletillit för personer som bor i samhällen präglade av mångfald (Laurence, Schmid & Hewstone 2019).

Sammanfattning

Sammanfattningsvis visar analyserna att kontakter mellan grupper har ett positivt samband med lokalsamhälletillit. Det är dock viktigt att påminna om att detta samband kan vara en selektionseffekt, det vill säga att personer som har låg tillit till personer med annan bakgrund också i högre grad avstår från kontakter med dessa. Ett annat resultat är att kontakter har större betydelse för lokalsamhälletilliten för personer som bor i kommuner med en större andel nyanlända. De som ofta har kontakter med personer med bakgrund i andra länder har också en i genomsnitt högre nivå av lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som kom till kommunen. Avståndet i lokalsamhälletillit mellan de som regelbundet har kontakt med andra grupper och de som aldrig har kontakter med andra grupper beräknas vara större i kommuner som tagit emot en större andel nyanlända. Gruppen som aldrig har kontakt med

personer med bakgrund i andra länder i området där de bor har genomgående en lägre nivå av lokalsamhälletillit oavsett andel nyanlända i kommunen. Resultaten bekräftar de teorier som hävdar kontakter betydelse för lokalsamhälletilliten, och visar att kontakter mellan grupper med olika bakgrund är särskilt betydelsefulla i de samhällen som har större mångfald.

Tidigare studier har även pekat på att det är avgörande att kontakter mellan grupper inte genererar negativa erfarenheter, och att kontakter som uppfattas som hotfulla eller negativa kan ha en negativ inverkan på lokalsamhälletilliten. De flesta svarande i denna undersökning uppfattade att kontakter med andra grupper i deras bostadsområde var positiva. Samtidigt visade resultaten att för den mindre grupp som hade mycket negativa uppfattningar om kontakter med andra grupper var lokalsamhälletilliten lägre ju större andel nyanlända som fanns i kommunen. Dessa resultat är i linje med tidigare forskning som visat på att sambandet mellan uppfattningar om andra grupper och lokalsamhälletillit ser olika ut beroende på om personen bor i ett område som präglas av mångfald eller inte. För personer som bor i relativt homogena lokalsamhällen är uppfattningar om andra grupper i högre grad frikopplade från huruvida det går att lita på andra i lokalsamhället eller inte eftersom andra grupper saknas i den lokala befolkningen.

Slutnoter kapitel 6.

- 26 Med svensk bakgrund menas här att den svarande själv är född i Sverige och att båda föräldrarna är födda i Sverige. Med utländsk bakgrund menas att den svarande antingen själv är född utanför Sverige eller har en eller båda föräldrarna födda i ett annat land än Sverige.
- 27 Skattningarna längre till höger i grafen är mer osäkra eftersom de bygger på färre observationer, i och med att få kommuner tog emot så många nyanlända i förhållande till folkmängden under den aktuella perioden.
- 28 Det finns en möjlighet att de svarande kan ha svarat utifrån hypotetiska kontakter. Men det finns en betydande överensstämmelse mellan dem som uppgett att de faktiskt har haft kontakter med personer med bakgrund i annat land än de själva och uppfattningarna om dessa kontakter. Eftersom många svarande uppgett att de aldrig eller väldigt sällan har denna typ av kontakter är det interna bortfallet i frågan betydande och många har svarat "vet ej".
- 29 I förhållande till folkmängden.

7. Slutsatser

Under perioden 2014 till 2016 mottog kommuner runtom i Sverige ett stort antal nyanlända migranter. De snabba förändringar som skedde i de kommuner som tog emot många nyanlända satte kommunernas förmåga att snabbt organisera mottagandet på prov. Med mottagandet av nyanlända kom också graden av mångfald att förändras, framför allt i de kommuner som hade ett omfattande mottagande. Tidigare forskning har pekat på att det finns ett samband mellan graden av mångfald i lokalsamhället, det vill säga blandningen i befolkningen utifrån födelseland, och graden av lokalsamhälletillit, och att en större mångfald samvarierar med en lägre grad av tillit (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020; van der Meer & Tolsma 2014; Wallman Lundåsen & Wollebæk 2013).

I den här studien undersöks vilken betydelse den ökande graden av mångfald som uppstod under denna period hade för kommuninvånarnas tillit till andra i lokalsamhället. Studiens tre frågeställningar var: 1) Har antalet mottagna nyanlända i kommunerna påverkat lokalsamhälletilliten på kommunnivå? 2) Vilken betydelse har kommunfaktorer – som graden av ekonomisk ojämlikhet och graden av homogenitet i kommunbefolkningen innan mottagandet av nyanlända – för lokalsamhälletilliten hos invånarna år 2017? 3) Vilken betydelse har kontakter mellan grupper med olika bakgrund för lokalsamhälletilliten?

Analysresultaten visade att i kommuner som hade en större ökning av antalet nyanlända per kommuninvånare minskade lokalsamhälletilliten något mer mellan 2009 och 2017, än i kommuner som hade en lägre ökning av nyanlända.³⁰ Detta resultat stämmer väl överens med tidigare forskning som pekat på att lokalsamhälletilliten är lägre hos samtliga grupper i områden som präglas av mångfald (Putnam 2007). I de kommuner som tog emot ett stort antal nyanlända rör det sig även om förändringar som skett under en relativt kort period. Sambandet mellan ett ökat mottagande av nyanlända och lokalsamhälletillit i kommunerna är statistiskt signifikant

men storleken på sambandet är relativt modest, vilket också är i linje med tidigare forskning (Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020; van der Meer & Tolsma 2014). Detta kan tolkas som att lokalsamhälletilliten kan påverkas av förändringar i omgivningen, men att det krävs relativt påtagliga förändringar i den lokala kontexten för att lokalsamhälletilliten ska förändras mer än marginellt. Det är dock inte möjligt att belägga ett kausalt samband mellan mottagandet i kommunerna och förändringar av lokalsamhälletilliten eftersom det är svårt att helt utesluta andra bakomliggande skillnader mellan kommunerna. Hur många nyanlända kommunerna tog emot hängde sannolikt också ihop med skillnader i förutsättningar mellan kommunerna. Vissa kommuner var, fram till att länsstyrelserna fick ett större ansvar för att koordinera mottagandet av nyanlända, mer benägna att ta emot nyanlända.

Tidigare studier från andra länder har argumenterat för att mottagande av nyanlända kan ge upphov till konflikter i lokalbefolkningen gällande fördelningen av resurser, som exempelvis bostäder, rädsla för sjunkande fastighetspriser, men också kulturella konflikter (Williamson 2015; Cavaille & Ferwerda 2018; Hopkins 2010; Hainmueller & Hopkins 2014). Ökade konflikter är en möjlig förklaring till varför tilliten till andra i lokalsamhället i viss utsträckning har minskat i de kommuner som tagit emot en större andel nyanlända. Huruvida sådana konflikter faktiskt har förekommit i de undersökta kommunerna är en fråga som kräver en annan typ av studie för att kunna besvaras.

Den andra frågeställningen rörde kommunfaktorer – som graden av ekonomisk ojämlikhet och graden av homogenitet i kommunbefolkningen innan mottagandet av nyanlända – och om dessa faktorer inverkade på vilken betydelse mottagandet i kommunerna hade för lokalsamhälletilliten år 2017. Resultaten visade att invånare i kommuner med en högre grad av inkomstojämlikhet beräknades ha en lägre lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som kommunen tog emot. Det största mottagandet av nyanlända, i förhållande till kommunens invånarantal, skedde under den aktuella perioden i mindre kommuner som i genomsnitt också hade en relativt jämlik inkomstfördelning. Detta har utifrån ovanstående resultat sannolikt bidragit till att den genomsnittliga förändringen i lokalsamhälletilliten i kommunerna var relativt begränsad. En förklaring till inkomstojämlikhetens betydelse för tilliten som förts fram i litteraturen är att känslor av orättvisa kan uppstå, särskilt bland dem med de

lägsta inkomsterna, och att konkurrensen om de offentliga resurserna blir mer påtaglig för denna grupp när nyanlända kommer till kommunen och också får tillgång till gemensamma resurser (Williamson 2015).

På individnivå visade även resultaten att huruvida kommunen varit relativt homogen eller heterogen i utgångsläget har betydelse för hur mottagandet påverkade lokalsamhälletilliten. Individer som bodde i kommuner som hade en lägre andel utomeuropeiskt födda innan mottagandet av nyanlända, hade lägre beräknade nivåer av lokalsamhälletillit än individer som bodde i kommuner som var mer heterogena innan mottagandet. En tolkning som är i linje med tidigare studier är att mångfalden i befolkningen mer tydligt kan uppfattas öka för invånare i de kommuner som gått från få utrikes födda till något fler utrikes födda, än i en kommun med fler utrikes födda sedan tidigare (Hopkins 2010; Laurence & Bentley 2016; Rydgren & Tyrberg 2020). Vidare kan det i kommuner där många sedan tidigare har utländsk bakgrund finnas fler i befolkningen som uppfattar likhet snarare än olikhet med gruppen nyanlända, vilket skulle kunna innebära att befolkningsförändringen inte påverkar lokalsamhälletilliten på samma sätt (Loxbo 2018).

Betydelsen av ekonomisk ojämlikhet verkade dock, allt annat lika, vara större än betydelsen av kommunens homogenitet/heterogenitet vad gäller invånarnas bakgrund. Tidigare studier har visat på att det kan finnas variationer inom kommunerna, både vad gäller graden av mångfald och lokalsamhälletilliten (Wallman Lundåsen & Wollebæk 2013). Faktorer som andel födda utanför Europa, inkomstnivå, utbildningsnivå, och typ av bebyggelse (villaområden, hyreshus och lantbruksfastigheter) kan variera avsevärt mellan olika bostadsområden inom en och samma kommun. Framtida studier bör därför även pröva resultaten mot data på bostadsområdesnivå. Det är också viktigt att poängtera att den allra största delen av variationen i lokalsamhälletillit förklaras med hjälp av individfaktorer, som socioekonomiska faktorer (utbildning och inkomst), demografiska faktorer (ålder, kön, utländsk bakgrund), personlighetsdrag, syn på framtiden, uppfattad särbehandling av invandrare, deltagande i föreningsliv.

Den tredje frågeställningen gällde betydelsen av kontakter mellan grupper. Tidigare forskning har pekat på att kontakter mellan grupper är särskilt betydelse-

fulla för att skapa tolerans och tillit i samhällen som präglas av mångfald, medan motsatsen, segregering och avsaknad av kontakter, anses vara negativt för tilliten (Uslaner 2012; van der Meer & Tolsma 2014; Dinesen, Schaeffer & Sønderskov 2020). Den största gruppen svarande i denna undersökning uppgav att de sällan eller aldrig har kontakt, det vill säga umgås eller samtalar, med personer med annan bakgrund i området där de bor. Denna grupp hade generellt sett lägre nivåer av lokalsamhälletillit än de som oftare hade kontakt med personer med annan bakgrund. Skillnaderna i lokalsamhälletillit mellan dem som *aldrig* har kontakt med personer med annan bakgrund och de som har kontakt beräknades vara större ju fler nyanlända som tagits emot i kommunen under perioden. Resultaten visar, i linje med tidigare forskning, att kontakter mellan grupper har större betydelse för lokalsamhälletilliten i kommuner som tagit emot många nyanlända (Laurence, Schmid & Hewstone 2019). Resultaten höll även om hänsyn togs till hur stort umgänge de svarande hade med vänner generellt.

Tidigare forskning har emellertid pekat på att det är felaktigt att anta att kontakter med andra grupper alltid genererar positiva reaktioner (Laurence, Schmid & Hewstone 2019; Loxbo 2018). Resultaten från denna studie visar också att det finns individer som uppfattar kontakter med personer med annan bakgrund än de själva som på det hela taget negativa, eller till och med mycket negativa. De som uppfattade kontakter med personer med bakgrund i andra länder som mycket negativa utgjorde dock endast ett par procent av de svarande. Denna grupp beräknades i genomsnitt ha lägre lokalsamhälletillit ju fler nyanlända som mottagits i kommunen. Att mångfald framförallt inverkar negativt på lokalsamhälletilliten hos dem som uppfattar kontakter med andra grupper som något negativt, och som bor i områden som präglas av mångfald, stämmer väl överens med tidigare forskning (Laurence, Schmid & Hewstone 2019).

Vidare visade resultaten på att *avståndet* i lokalsamhälletillit, mellan dem som uppfattade kontakterna som *mycket negativa* och övriga, beräknades vara större ju mer omfattande mottagandet nyanlända var i kommunen. Ju fler nyanlända som kommunen hade tagit emot desto lägre var lokalsamhälletilliten hos gruppen som uppfattade att kontakter med andra grupper i området som mycket negativa. För dem

som uppfattade kontakterna som mindre negativa eller positiva var sambandet inte statistiskt signifikant. Resultaten tyder på att ju större andel nyanlända som kommit till kommunen desto större var polariseringen mellan grupper med olika inställning till personer med annan bakgrund. Eftersom analyserna på individnivå baseras på en tvärsnittsundersökning, det vill säga svar från ett och samma tillfälle, kan de inte säga något om förändringar i lokalsamhälletillit hos enskilda individer över tid.

Sammantaget talar analyserna för att såväl individfaktorer – som kontakter och erfarenhet av andra grupper, och kommunfaktorer – som jämlikhet och grad av mångfald innan mottagandet, inverkar på hur stor betydelse mottagandet av nyanlända i kommunen har för lokalsamhälletilliten. Dessa faktorer kan tillsammans bidra till att förklara skillnader i lokalsamhälletillit mellan kommunerna.

En viktig slutsats man kan dra utifrån rapportens resultat är att om man vill värna tilliten i lokalsamhället, och samtidigt ha ett fortsatt högt mottagande av nyanlända, kan detta behöva kombineras med åtgärder som främjar positiva kontakter mellan grupper. Tidigare forskning har visat att meningsfulla kontakter mellan grupper som upplevs som positiva kan minska fördomar och öka lokalsamhälletilliten. En majoritet av de svarande uppger att de aldrig eller endast sporadiskt har kontakt med personer med annan bakgrund än de själva. Kontakter mellan grupper i bostadsområdet är särskilt betydelsefulla för lokalsamhälletilliten när området präglas av mångfald. Även arbetsplatser har i tidigare studier framhållits som en arena som innebär nära och regelbunden kontakt mellan olika grupper av människor. Deltagande i arbetslivet bidrar också till upprätthållandet av det gemensamma välfärdssystemet. Om uppfattningen att nyanlända endast i liten utsträckning bidrar till den gemensamma välfärden blir spridd kan konflikter mellan grupper späs på och såväl tilliten som viljan att betala skatt minska. En rekommendation är därför att sträva efter att påskynda arbetsmarknadsetableringen för nyanlända. Ett ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända kan även bidra till en minskad inkomstojämlikhet, vilket i sin tur kan vara gynnsamt för lokalsamhälletilliten.

Slutnot kapitel 7.

30 I analyserna på kommunnivå ingick endast svarande födda i Norden.

Referenser

- Abascal, Maria, & Delia Baldassarri. (2015). Love thy neighbor? Ethnoracial diversity and trust reexamined. *American Journal of Sociology* 121(3): 722-782.
- Aldén, L., Hammarstedt, M., & Neuman, E. (2015). Ethnic segregation, tipping behavior, and native residential mobility. *International Migration Review*, 49(1), 36-69.
- Allport, G. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading, Mass.: Addison-Wesley.
- Bevelander, P., & Pendakur, R. (2014). The labour market integration of refugee and family reunion immigrants: A comparison of outcomes in Canada and Sweden. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40(5), 689-709.
- Bjørnskov, C. (2008). Social trust and fractionalization: A possible reinterpretation. *European Sociological Review*, 24(3), 271-283.
- Blalock, H. M. (1967). *Toward a theory of minority-group relations*. New York, NY: John Wiley.
- Blumer, H. (1958). Race prejudice as a sense of group position. *Pacific Sociological Review*, 1(1), 3-7.
- Bohman, A., & Hjerm, M. (2016). In the wake of radical right electoral success: a cross-country comparative study of anti-immigration attitudes over time. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42(11), 1729-1747.
- Bolin, N., Hinnfors, J., & Strömbäck, J. (2016). Invandring på ledarsidorna i svensk nationell dagspress 2010–2015. Truedson, L. (red.) *Migrationen i medierna: men det får en väl inte prata om?*. Stockholm: Institutet för Mediestudier.
- Bolin, N., Lidén, G., & Nyhlén, J. (2014). Do Anti-immigration Parties Matter? The Case of the Sweden Democrats and Local Refugee Policy. *Scandinavian Political Studies*, 37(3), 323-343.

Brown, R. (2000). Social Identity Theory: Past Achievements, Current Problems and Future Challenges. *European Journal of Social Psychology* 30 (6): 745–78.

Brännström, L. (2006). *Phantom of the neighbourhood: longitudinal studies on area-based conditions and individual outcomes*. (Doctoral dissertation, Swedish Institute for Social Research).

Cavaillé, C., & Ferwerda, J. (2018). How distributional conflict over in-kind benefits generates support for anti-immigrant parties. Working paper. https://www.sciencespo.fr/cevipof/sites/sciencespo.fr/cevipof/files/CC_JF_SciencesPo.pdf

Colantone, I., & Stanig, P. (2018). The trade origins of economic nationalism: Import competition and voting behavior in Western Europe. *American Journal of Political Science*, 62(4), 936-953.

Connor, W. (1994). *Ethnonationalism: The Quest for Understanding*. Princeton: Princeton University Press.

Craig, M. A., Rucker, J., & Richeson, J.A. (2018). The pitfalls and promise of increasing racial diversity: Threat, contact, and race relations in the 21st century. *Current Directions in Psychological Science* 27(3), 188-193.

Dinas, E., Matakos, K., Xefferis, D., & Hangartner, D. (2019). Waking up the golden dawn: does exposure to the refugee crisis increase support for extreme-right parties?. *Political Analysis*, 27(2), 244-254.

Dinesen, P. T. (2011). Me and Jasmina down by the schoolyard: An analysis of the impact of ethnic diversity in school on the trust of schoolchildren. *Social science research*, 40(2), 572-585.

Dinesen, P. T., Schaeffer, M., & Sønderskov, K. M. (2020). Ethnic diversity and social trust: A narrative and meta-analytical review. *Annual Review of Political Science*, 23, 441-465.

Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2018). Ethnic Diversity and Social Trust. I Uslaner, E. (red) *The Oxford Handbook of Social and Political Trust*. Oxford University Press.

- Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2015). Ethnic diversity and social trust: Evidence from the micro-context. *American Sociological Review*, 80(3), 550–573.
- Esaiasson, P. & Sohlberg, J. (2018). Asylsökandes möte med Sverige. Stockholm: Delmirapport 2018:8.
- Erlingsson, G. Ó., & Lundåsen, S. W. (2019). When state-level institutions cannot tell the whole story: An inquiry into municipal variations in quality of government. *Governance*, 1-19.
- Erlingsson, G.Ó., Oscarsson, H. & Öhrvall, R. (2020). Landsbygden slår tillbaka?. I Andersson, U., Carlander, A. & Öhberg, P. (red) *Regntunga skyar*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Fjertorp, J. (2013). Hur påverkas kommunernas ekonomi av befolkningsförändringar?. *Nationella kommunforskningsprogrammets rapportserie*, 17.
- Grosse, J. (2012). *Kommer tid kommer tillit?: Unga vuxnas och medelålders erfarenheter*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete-Socialhögskolan, Stockholms universitet.
- Habyarimana, J., Humphreys, M., Posner, D. N., & Weinstein, J. M. (2007). Why does ethnic diversity undermine public goods provision?. *American Political Science Review*, 709-725.
- Hainmueller, J., & Hopkins, D. J. (2014). Public attitudes toward immigration. *Annual Review of Political Science*, 17, 225–249.
- Hangartner, D., Dinas, E., Marbach, M., Matakos, K., & Xefteris, D. (2019). Does exposure to the refugee crisis make natives more hostile?. *American Political Science Review*, 113(2), 442–455.
- Harteveld, E., Van Der Brug, W., Dahlberg, S., & Kokkonen, A. (2015). The gender gap in populist radical-right voting: examining the demand side in Western and Eastern Europe. *Patterns of Prejudice*, 49(1-2), 103-134.
- Hjerm, M. (2007). Do numbers really count? Group threat theory revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(8), 1253-1275.

Hjerm, M. (2009). Anti-immigrant attitudes and cross-municipal variation in the proportion of immigrants. *Acta sociologica*, 52(1), 47-62.

Hjerm, M. & Nagayoshi (2011). The Composition of the Minority Population as a Threat: Can Real Economic and Cultural Threats Explain *Xenophobia*?. *International Sociology*, 26(6), 815-843.

Holmberg, S. & Rothstein, B. (2020). Minskar mångkulturella samhällen den sociala tilliten?. I Andersson, U., Carlander, A. & Öhberg, P. (red) *Regntunga skyar*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Hopkins, D. J. (2010). Politicized places: Explaining where and when immigrants provoke local opposition. *American political science review*, 40-60.

Hox, J. (2002). *Multilevel Analysis: Techniques and Applications*. Mawah/London: Lawrence Erlbaum Publishers.

Hudson C., Giritli-Nygren K., Lidén G., Sandberg L. (2021) Between Central Control and Local Autonomy: The Changing Role of Swedish Municipalities in the Implementation of Integration Policies. In: Franzke J., Ruano de la Fuente J.M. (eds) *Local Integration of Migrants Policy. Palgrave Studies in Sub-National Governance*. Cham: Palgrave Macmillan.

Ivarsflaten, E., & Strømsnes, K. (2013). Inequality, diversity and social trust in Norwegian communities. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 23(3), 322-342.

Kawachi, I., Kennedy, B. P., & Glass, R. (1999). Social capital and self-rated health: a contextual analysis. *American journal of public health*, 89(8), 1187-1193.

Knight, J. (2003). Social norms and the rule of law: fostering trust in a socially diverse society. In Cook (ed). *Trust in Society*, 354-373. New York: The Russell Sage Foundation.

Kumlin, S., Wollebæk, D., Fladmoe, A., & Steen-Johnsen, K. (2017). Leap of Faith or Judgment of Deservingness? Generalized Trust, Trust in Immigrants and Support for the Welfare State. In *The Social Legitimacy of Targeted Welfare: Attitudes to Welfare Deservingness*, 281.

Lancee, B., & Schaeffer, M. (2015). Moving to diversity. Residential mobility, changes in ethnic diversity, and concerns about immigration. In R. Koopmans, B. Lancee, & M. Schaeffer (Eds.), *Social Cohesion and Immigration in Europe and North America: Mechanisms, Conditions, and Causality*. London: Routledge.

Larsen, C. A. (2013). *The rise and fall of social cohesion: The construction and deconstruction of social trust in the US, UK, Sweden and Denmark*. Oxford: Oxford University Press.

Laurence, J., & Bentley, L. (2016). Does ethnic diversity have a negative effect on attitudes towards the community? A longitudinal analysis of the causal claims within the ethnic diversity and social cohesion debate. *European Sociological Review*, 32(1), 54-67.

Laurence, J., Schmid, K., & Hewstone, M. (2019). Ethnic diversity, ethnic threat, and social cohesion:(re)-evaluating the role of perceived out-group threat and prejudice in the relationship between community ethnic diversity and intra-community cohesion. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45(3), 395-418.

Leino, M., & Himmelroos, S. (2019). How context shapes acceptance of immigrants: the link between affective social distance and locational distance. *Ethnic and Racial Studies*, 1-19.

Levy, M. (2017). The Effect of Immigration from Mexico on Social Capital in the United States. *International Migration Review*, 51(3), 757-788.

Lidén, G., & Nyhlén, J. (2014). Explaining local Swedish refugee policy. *Journal of International Migration and Integration*, 15(3), 547-565.

Loxbo, K. (2018). Ethnic diversity, out-group contacts and social trust in a high-trust society. *Acta Sociologica*, 61(2), 182-201.

Myrberg, G. (2017). Local Challenges and National Concerns: Municipal Level Responses to National Refugee Settlement Policies in Denmark and Sweden. *International Review of Administrative Sciences*, 83(2), 322-339.

- Norris, P., & Inglehart, R. (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy innvandring.
- Ostrom, E. (2000). Collective Action and the Evolution of Social Norms. *Journal of Economic Perspectives*, 14(3), 137–58.
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U., & Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(3), 271-280.
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2007) E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century. *Scandinavian Political Studies*, 30, 137-174.
- Putnam, R. D. (2015). *Our Kids: The American Dream in Crisis*. New York: Simon & Schuster.
- Quillian, L. (1995). Prejudice as a response to perceived group threat: Population composition and anti-immigrant and racial prejudice in Europe. *American sociological review*, 586-611.
- Reeskens, T., & van der Meer, T. (2018). The inevitable deservingness gap: A study into the insurmountable immigrant penalty in perceived welfare deservingness. *Journal of European Social Policy*, doi: 0958928718768335.
- Rothstein, B. (2003). *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Ryan, A., & Reiljan, A. (2018). Åsikts - och känslomässig polarisering 1985–2014. I David Karlsson (red.) *Folkets främsta företrädare*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Rydgren, J., & Tyrberg, M. (2020). Contextual explanations of radical right-wing party support in Sweden: a multilevel analysis. *European Societies*, 1-26.

- SCB (2016). Integration – flyktingars flyttmönster i Sverige, Rapport, tillgänglig på [le0105_2016a01_br_be57br1601.pdf](https://www.scb.se/le0105_2016a01_br_be57br1601.pdf) (scb.se)
- SCB (2020). Så flyttar nyanlända flyktingar under de första åren i Sverige: Flyttmönster bland kommunmottagna 2016–2019 Integration: Rapport 14.
- Schlueter, E., & Scheepers, P. (2010). The relationship between outgroup size and anti-outgroup attitudes: A theoretical synthesis and empirical test of group threat- and intergroup contact theory. *Social Science Research*, 39(2), 285-295.
- Stolle, D., & Harell, A. (2013). Social capital and ethno-racial diversity: Learning to trust in an immigrant society. *Political Studies*, 61(1), 42-66.
- Strömblad, P., & Malmberg, B. (2016). Ethnic segregation and xenophobic party preference: Exploring the influence of the presence of visible minorities on local electoral support for the Sweden Democrats. *Journal of Urban Affairs*, 38(4), 530-545.
- Strömbäck, J., & Theorin, N. (2018). Attityder till invandring: En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016. Stockholm: Delmirapport 2018:4.
- Sturgis, P., Brunton-Smith, I., Read, S., & Allum, N. (2011). Does ethnic diversity erode trust? Putnam's 'hunkering down' thesis reconsidered. *British Journal of Political Science*, 41(1), 57-82.
- Sturgis, P., Brunton-Smith, I., Kuha, J., & Jackson, J. (2014). Ethnic diversity, segregation and the social cohesion of neighbourhoods in London. *Ethnic and Racial Studies*, 37(8), 1286-1309.
- Syssner, J. (2020). *Pathways to Demographic Adaptation: Perspectives on Policy and Planning in Depopulating Areas in Northern Europe*. Springer Nature.
- Tolsma, J., & van der Meer, T. W. G. (2018). Trust and contact in diverse neighbourhoods: An interplay of four ethnicity effects. *Social Science Research*, 73, 92-106.

- Trägårdh, L., Wallman Lundåsen, S., Wollebæk, D., & Svedberg, L. (2013). Den svala svenska tilliten. *Förutsättningar och utmaningar*. Stockholm: SNS förlag.
- Uslaner, E. M. (2002). *The moral foundations of trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uslaner, E. M. (2012). *Segregation and Mistrust*. New York: Cambridge University Press.
- van der Meer, T W.G, & Tolsma, J. (2014). Ethnic diversity and its supposed detrimental effects on social cohesion. *Annual Review of Sociology*, 40(1).
- Wallman Lundåsen, S. (2018). Kontakter mellan grupper inom civilsamhällets organisationer. *Socialmedicinsk tidskrift*, 95(5), 528-538.
- Wallman Lundåsen, S., & Wollebæk, D. (2013). Diversity and community trust in Swedish local communities. *Journal of Elections, Public Opinion & Parties*, 23(3), 299-321.
- Warren, M. E. (Ed.). (1999). *Democracy and trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Williamson, A. F. (2015). Mechanisms of declining intra-ethnic trust in newly diverse immigrant destinations. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(11), 1725-1745.
- Wollebæk, D., Wallman Lundåsen, S., & Trägårdh, L. (2012). Three forms of interpersonal trust: evidence from Swedish municipalities. *Scandinavian Political Studies*, 35(4), 319-346.

Bilaga

Tabell A1. Undersökningskommuner.

Berg	Kävlinge	Nybro	Tjörn
Grästorp	Laxå	Olofström	Umeå
Gällivare	Lessebo	Partille	Vadstena
Halmstad	Ljusnarsberg	Ronneby	Växjö
Hammarö	Lysekil	Skara	Åsele
Hofors	Malung Sälén	Smedjebacken	Övertorneå
Hässleholm	Malmö	Storuman	
Katrineholm	Motala	Sorsele	
Kil	Norrtälje	Sundbyberg	

Tabell A2. Flernivåanalyser, Lokalsamhälletillit som beroende variabel, fixed effects Koefficienter.

VARIABLER	Tom modell	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
<i>INDIVIDVARIABLER</i>					
Extraversion		1.03*** (0.24)	1.02*** (0.24)	1.03*** (0.24)	1.02*** (0.24)
Sympatisk		1.59*** (0.22)	1.59*** (0.22)	1.58*** (0.22)	1.58*** (0.22)
Samvetsgrann		-1.31*** (0.26)	-1.31*** (0.26)	-1.32*** (0.26)	-1.31*** (0.26)
Stabil		1.41*** (0.25)	1.40*** (0.24)	1.41*** (0.25)	1.41*** (0.25)
Öppenhet		0.45 (0.34)	0.46 (0.34)	0.47 (0.34)	0.46 (0.34)
Åldersgrupp 2		2.02* (1.18)	2.04* (1.20)	2.02* (1.19)	2.02* (1.18)

VARIABLER	Tom modell	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Åldersgrupp 3		6.41*** (1.67)	6.35*** (1.68)	6.34*** (1.67)	6.32*** (1.60)
Åldersgrupp 4		10.71*** (1.59)	10.75*** (1.61)	10.75*** (1.60)	10.71*** (1.81)
Kvinna (man ref. kategori)		0.44 (0.41)	0.45 (0.40)	0.45 (0.41)	0.45 (0.41)
Gymnasial utbildning (grundskola ref. kategori)		1.97*** (0.58)	2.02*** (0.58)	2.07*** (0.58)	2.03*** (0.57)
Eftergymnasial utbildning		2.56*** (0.61)	2.61*** (0.60)	2.70*** (0.60)	2.65*** (0.60)
Inkomst		0.00*** (0.00)	0.00*** (0.00)	0.00*** (0.00)	0.00*** (0.00)
Svenskfödd m. svensk- födda föräldrar		3.41*** (0.86)	3.34*** (0.85)	3.32*** (0.85)	3.29*** (0.85)
Ej med i föreningsliv		-4.17*** (0.67)	-4.16*** (0.68)	-4.16*** (0.68)	-4.18*** (0.68)
Syn på framtid: lika bra som idag (bättre ref. kategori)		.1.00 (0.67)	0.99 (0.68)	0.99 (0.67)	0.94 (0.66)
Syn på framtid: Sämre än idag		-4.36*** (1.17)	-4.35*** (1.17)	-4.37*** (1.16)	-4.42*** (1.15)
Invandrare: Något sämre (mycket sämre ref. kate- gori)		2.20** (0.91)	2.19** (0.91)	2.20*** (0.90)	2.10** (0.91)
Invandrare: Varken eller		2.35*** (0.93)	2.36*** (0.91)	2.34*** (0.92)	2.21** (0.92)
Invandrare: Något bättre		-5.18*** (1.29)	-5.14*** (1.30)	-5.16*** (1.30)	-5.21*** (1.31)

VARIABLER	Tom modell	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Invandrare: Mycket bättre		-8.89*** (1.41)	-8.87*** (1.41)	-8.91*** (1.41)	-8.99*** (1.38)
Ej medlem/frivillig			-4.16*** (0.68)	-4.16*** (0.68)	-4.18*** (0.68)
KOMMUNVARIABLER					
Ojämlighet (gini)				-38.44* (22.39)	78.48** (38.66)
Andel nyanlända			-0.01 (0.01)	-0.02 (0.02)	0.96*** (0.31)
Ojämlighet#Andel nyanlända					-4.22*** (1.22)
Folkmängd				-7.77e-06*** (4.24e-06)	-9.26e-06 (5.78e-06)
Andel fr. utanför EU 2009					-0.82** (0.35)
Andel fr. utanför EU#Andel nyanlända					0.03*** (0.01)
Lokalsamhälletillit i kommunen 2009 (Norden)			0.68*** (0.09)	0.44** (0.13)	0.42** (0.18)
Skattekraft				-0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)
Konstant	55.57*** (0.720)	43.57*** (1.60)	6.61 (4.38)	32.05** (14.5)	8.25 (19.21)
Observationer	6209	5185	5185	5185	5185
Kommuner	33	33	33	33	33

Robusta standardfel i parenteser. *** $p < 0.01$, ** $p < 0.05$, * $p < 0.1$

Tabell A3. Flernivåanalyser, Lokalsamhälletillit som beroende variabel, fixed effects Koefficienter.

VARIABLER	Modell 5	Modell 6
<i>INDIVIDVARIABLER</i>		
Extraversion	0.58** (0.22)	0.16 (0.21)
Sympatisk	2.08*** (0.20)	1.03*** (0.29)
Samvetsgrann	-1.44*** (0.19)	-1.23*** (0.24)
Stabil	1.50*** (0.24)	1.31*** (0.26)
Öppenhet	0.30 (0.27)	0.47* (0.28)
Åldersgrupp 2	2.75** (1.06)	2.56** (1.00)
Åldersgrupp 3	6.69*** (1.78)	7.00*** (1.76)
Åldersgrupp 4	10.98*** (1.77)	10.69*** (1.65)
Kvinna (man ref.kategori)	1.13*** (0.41)	-0.56 (0.56)
Gymnasial utbildning (grundskola ref. kategori)	2.36*** (0.58)	0.82 (0.60)
Eftergymnasial utbildning	4.52*** (0.79)	1.63* (0.92)
Inkomst	0.00*** (0.00)	0.00*** (0.00)
Svenskfödd med svenskfödda föräldrar	3.10*** (0.89)	4.16*** (0.68)
Ej medlem/frivillig	-3.57*** (0.68)	-3.16*** (0.77)

VARIABLER	Modell 5	Modell 6
Vänner: Någon gång i veckan (flera gånger i veckan ref. kategori)	-0.95 (0.84)	-1.76** (0.76)
Vänner: Någon gång i månaden	-2.15** (0.83)	-3.42*** (0.75)
Vänner: Mer sällan	-6.12*** (0.69)	-7.38*** (1.19)
Vänner: Aldrig	-19.08*** (3.51)	-17.29*** (3.08)
Kontakter (2): Någon gång i veckan	2.13 (1.77)	1.74* (0.99)
Kontakter (3): Någon gång i månaden	3.71** (1.72)	2.11** (0.92)
Kontakter (4): Mer sällan	1.75 (1.74)	1.36 (0.91)
Kontakter (5): Aldrig	-0.64 (0.88)	-1.08 (1.13)
<i>KOMMUNVARIABLER</i>		
Andel nyanlända	0.05 (0.03)	0.03 (0.03)
Uppfattning kontakt (2): Ganska positiva (mycket positiv referenskategori)		6.08*** (1.00)
Uppfattning kontakt (3): Ganska negativa		-19.23*** (2.45)
Uppfattning kontakt (4): Mycket negativa		-20.66*** (3.32)
Uppfattning kontakt(2)#Andel nyanlända		-0.04 (0.03)
Uppfattning kontakt (3)#Andel nyanlända		0.01 (0.05)
Uppfattning kontakt (4)#Andel nyanlända		-0.11* (0.06)

VARIABLER	Modell 5	Modell 6
Ojämlighet (gini)	-18.69 (21.22)	-11.01 (30.10)
Invånare	-4.84e-06 (4.84e-06)	-6.7 e-6** (9.4e-6)
Lokalsamhälletillit i kommunen 2009 (Norden)	0.40* (0.21)	0.33 (0.22)
Andel födda utanför EU 2009	-0.09 (0.21)	-0.08 (0.20)
Kontakter (2)#Andel nyanlända	-0.03 (0.03)	
Kontakter (3)#Andel nyanlända	-0.08* (0.03)	
Kontakter (4)#Andel nyanlända	-0.07* (0.04)	
Kontakter (5)#Andel nyanlända	-0.06* (0.03)	
Skattekraft	-0.00 (0.00)	-0.00 (0.00)
Konstant	28.1* (15.07)	48.85*** (15.03)
Observationer	5070	3190
Kommuner	33	33
Robusta standardfel i parenteser		
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1		

Not: Random effects (hur ofta kontakter förekommer i Modell 5; uppfattningar om kontakter i Modell 6).

Förteckning över tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, *Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa*, av Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, *Internationell migration och remitteringar i Etiopien*, av Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, *Politiska remitteringar*, av Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, *Integrationspolitik och arbetsmarknad*, av Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, *Migration och företagens internationalisering*, av Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, *Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv*, av Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, *Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige*, av Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, *Kategoriernas dilemman*, av Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, *Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige*, av Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, *Arbetskraft från hela världen: Hur blev det med 2008 års reform?*, av Catharina Calleman (red.) och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, *Alla tiders migration!*, av Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, *Invandringens arbetsmarknadseffekter*, av Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, *Irreguljär migration och Europas gränskontroller*, av Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, *Diaspora – ett begrepp i utveckling*, av Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, *Migration within and from Africa*, av Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, *Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden*, av Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, *Invandring och företagande*, av Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnić och Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, *Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling*, av Bo Malmberg, Thomas Wimar, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, *De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa*, av Maria Tyrberg och Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, *Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv*, av Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, *Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden*, André Asplund, Caroline Tovatt och Sara Thalberg (red.).

Policy Brief 2017:4, *Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge*, av Grete Brochmann. Denna Policy Brief sammanfattar NOU 2017:2 om *”Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy invandring”*.

Kunskapsöversikt: 2017:5, *Invandringens historia – från ”folkhemmet” till dagens Sverige*, av Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, *Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010-2015?*, av Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, *Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige*, av Pieter Bevelander och Mikael Spång (red.).

Rapport och Policy Brief 2017:8, *Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa: Perspectives from Policymakers, Stakeholders, Refugees and Internally Displaced Persons*, av Susan F. Martin, Rochelle Davis, Grace Benton och Zoya Waliany.

Rapport och Policy Brief 2017:9, *Reforming the Common European Asylum System: Responsibility-sharing and the harmonisation of asylum outcomes*, av Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, *A Fair Share: Refugees and Responsibility-Sharing*, av Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaun.

Rapport och Policy Brief 2018:1, *Somali Diaspora Groups in Sweden – Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa*, av Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, *Akademiskt utbyte och internationell migration – En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997-2015*, av Andreas Åkerlund, Astrid Collsiö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, *Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället*, av Eskil Wadensjö och Aycan Çelikaksoy.

Rapport och Policy Brief 2018:4, *Attityder till invandring – en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*, av Jesper Strömbäck och Nora Theorin.

Rapport och Policy Brief 2018:5, *Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhöriginvandring i ett jämförande perspektiv*, av Karin Borevi.

Avhandlingsnytt 2018:6, *Barn och migration*, av André Asplund, Sara Thalberg och Caroline Tovatt (red.).

Policy Brief 2018:7, *Människohandel och människosmuggling i den irreguljära migrationen*, av Ryszard Piotrowicz.

Rapport 2018:8, *Asylsökandes möte med Sverige*, av Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg.

Policy Brief 2018:9, *How Citizenship Laws Differ: A Global Comparison*, av Rainer Bauböck, Iseult Honohan och Maarten Vink.

Policy Brief 2019:1, *Bridging the Gap : Linking Reserch to Public Debates and Policy Making on Migration and Integration*, av Martin Ruhs, Kristof Tamas och Joakim Palme. Denna rapport är nedladdningsbar via Delmis hemsida eller via Oxford University Press: <http://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780198834557.pdf>

Rapport och Policy Brief 2019:2, *Från Afrikas horn till Sverige: Smuggling, informella nätverk och diasporans engagemang*, av Tekalign Ayalew Mengiste och Erik Olsson.

Rapport och Policy Brief 2019:3, *Thai berry pickers in Sweden – A migration corridor to a low-wage sector*, av Charlotta Hedberg, Linn Axelsson och Manolo Abella.

Rapport och Policy Brief 2019:4, *Internationella studenter i Sverige – Avgiftsreformens påverkan på inflödet av studenter*, av André Bryntesson och Mikael Börjesson.

Kunskapsöversikt och Policy Brief 2019:5, *Migration and development – The role for development aid*, av Robert E.B. Lucas.

Policy Brief 2019:6, *Åter till grunderna – Läsförmåga, immigration och arbetsmarknadsutfall i Sverige*, av Jon Pareliussen.

Policy Brief 2019:7, *Ålder vid invandring och arbetsmarknadsintegration – det svenska exemplet*, av Torun Österberg.

Policy Brief 2019:8, *Barn med posttraumatisk stress – utvärdering av en gruppintervention för ensamkommande flyktingbarn med symptom på posttraumatisk stress*, av Anna Sarkadi.

Policy Brief 2019:9, *Suicidalt beteende och vård – skillnader mellan flyktingar, andra migranter och personer födda i Sverige*, av Emma Björkenstam, Ridwanul Amin, Ellenor Mittendorfer-Rutz.

Policy Brief 2019:10, *Fri rörlighet för arbetstagare i EU och dess effekter på statsfinanserna*, av Rafael Ahlskog, Lutz Gschwind, Pär Nyman, Joakim Palme, Martin Ruhs och Marcus Österman.

Rapport och Policy Brief 2020:1, *De som inte får stanna – Att implementera återvändandepolitik*, av Henrik Malm Lindberg.

Rapport och Policy Brief 2020:2, *Legal migration for work and training – Mobility options to Sweden for those not in need of protection*, av Bernd Parusel.

Rapport och Policy Brief 2020:3, *The Impact of War – Posttraumatic Stress and Social Trust Among Refugees*, av Jonathan Hall och Dennis T. Kahn.

Rapport och Policy Brief 2020:4, *Anti-smuggling and – Anti-trafficking Measures Are they compatible with the EU Charter of Fundamental Rights?*, Vladislava Stoyanova.

Policy Brief 2020:5, *Den reglerade invandringen och barnets bästa*, Louise Dane.

Policy Brief 2020:6, *Migrationspolitik, välfärd och jämlikhet*, Björn Östbring.

Avhandlingsnytt: 2020:7, *Migranterns möte med svensk hälso- och sjukvård*, André Asplund, Raoul Galli, Iris Luthman och Sara Thalberg (redaktörer).

Policy Brief 2020:8, *Språkkaféet som arena för språkträning*, Gunilla Jansson och Silvia Kunitz.

Policy Brief 2020:9, *Nyanlända elever och lärande på gymnasieskolans språkintröduktionsprogram*, Päivi Juvonen.

Rapport och Policy Brief 2021:1 *Idrott och hälsa bland flickor – Uppfattningar och erfarenheter bland föräldrar från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige*, Anders Kassman och Åsa Kneck.

Policy Brief 2021:2, *Miljonprogram, migranter och utsatthet för covid-19*, Erik Hansson, Lina Al-Nahar, Maria Albin, Eskil Jakobsson, Maria Magnusson och Kristina Jakobsson.

Under perioden 2014 till 2016 tog många svenska kommuner emot ett stort antal nyanlända migranter. I denna Delmi-rapport undersöks huruvida antalet nyanlända i kommunerna påverkade invånarnas tillit till andra i lokalsamhället. Vi får också veta om graden av ekonomisk ojämlikhet och mångfald i kommunen innan den senaste flyktingvågen har betydelse i sammanhanget, samt vilken roll kontakter mellan olika grupper spelar för lokalsamhälletilliten. Rapporten har skrivits av Susanne Wallman Lundåsen, docent i statsvetenskap och verksam vid Centrum för kommunstrategiska studier vid Linköpings universitet samt Centrum för civilsamhällesforskning vid Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Delegationen för migrationsstudier - Delmi - är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17